

SOT HØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER
Nr. 37 – juni 2009 – Årgang 20

Innhold

Leder	3
Smått og stort fra naturen.....	3
Styrt boring og pælet bordgang	4
Endelig rennende vann i Østensjøbekken!	5
Byutvidelsen og de ytre grensesteinene fra 1878	6
Feiring av 25 års virksomhet for Østensjøvannet.....	8
Østensjøvannet – godt nok til ølbrygging?	11
Foreningsprodukter til salgs	13
Tar vare på naturen	14
Kunstgressbane i miljøparken.....	14
Vårens vandring på vestsiden av vannet	15
Mitt Østensjøvann:	
«Rikt sted for rekreasjon og harmoni»	16
Utskifting av plakater.....	17
Alna – byens lengste elv	18
«No livnar det i lundar...».....	20
Fuglerapporten 2008	24
Gjeddeprosjektet for gjenfangst i Østensjøvannet	26
Nytt fra Oslo Elveforum	30
Hamsun-eika på Bryn.....	30
Østensjø historielag 10 år.....	31
Overvannsrøret langs Østensjøveien skiftet.....	32
Hva kan gjøres for å verne reservatet og miljøparken?	33
Flott naturmangfoldlov - men noen mangler	34
Vandreveronika i sørenden – vil den komme tilbake?	36
En nysgjerrig liten mus	37
Nytt middel mot den forhatte iberiasneglen.....	37
«Kanonmat» til årets sauer	38
Barna tegner Østensjøvannet.....	40
Karnappmannen – del 14.....	44
Oppsummering av årsmøtet 25. mars 2009	49

Oppdaget forurensning eller skadde dyr?

Ved forurensning, oljeutslipp eller lignende, kontakt Vann- og avløpsetatens telefonvakt: 23 43 79 00 (hele døgnet!). Ser du skadde dyr som kunne trenge hjelp, ring Dyreambulansen på 02222 (kommunal instans) eller Fuglehjelpen: 90 08 61 61.

**Forsidefoto: Enga på Sjøli, fotografert 21. mai 2009.
Foto: Leif-Dan Birkemoe**

ØSTENSJØVANNETS VENNER POSTBOKS 77 OPPSAL 0619 OSLO

Redaksjon

Leif-Dan Birkemoe
Amund Kveim
Audun Brekke Skrindo

Design og layout

Audun Brekke Skrindo

Grafisk produksjon

07.no

E-post/nettsider

post@ostensjovannet.no
www.ostensjovannet.no

Sothøna

ISSN: 1504-0615

Organisasjonsnummer:

983 034 446

Annonsesider

Styret

Logo

Anne Durban

Opplag

2600

Foreningens styre

Leder: Amund Kveim
22 27 43 86

Nestleder/kasserer: Leif-Dan Birkemoe
22 27 51 93

Sekretær: Tore Nesbakken
22 29 43 36

Styremedlemmer

Tove Andersen
Finn Arnt Gulbrandsen
Liv Sommer Holmen
Johan Mollatt
Tore Nesbakken
Audun Brekke Skrindo
Eirik Wærner

Varamedlemmer

Paul Fekjær
Jan Muribø

Medlemskontigent

Hovedmedlem kr. 100
Husstandsmedlem kr. 10
Foreninger o.l. minst kr. 400
Firma/bedrift o.l. minst kr. 800

Bankkonti:

Kontingentkonto: 5082 07 54112
Bedriftskonto: 7874 05 56761

Redaksjonen avsluttet 10.06.2009

Vi takker våre medlemmer og andre støttespillere for bidragene til foreningens aktiviteter, deriblant å gi ut Sothøna!

Leder**Amund Kveim****Urovekkende utvikling – mangelfull oppfølging**

Vårt nærområde tilføres for tiden store offentlige midler til gode tiltak. Millioner av kommunale kroner pøses inn i en rekke gode tiltak; kunstgressbaner, idrettshaller, barnehager, kirke, fjernvarme, nye kraftkabler, lekeplasser og sykkelvei, men lite eller intet av dette bidrar til å ivareta det biologiske mangfoldet i form av rehabilitering og skjøtsel. Mange av tiltakene innebærer også nye småinngrep i randsonene og viser hvor svakt dagens vern er og hvor lavt det prioriteres

Publikum reagerer nå på standarden og vedlikeholdet på turveiene, biologer er bekymret for arter som forlater området, erosjonen i våtmarksbeltet tiltar, hageavfall og søppel dumpes upåttalt i miljøparken og nødvendig skjøtsel uteblir. Også andre grøntområder blir vanskjøttet, men man ville forvente at Østensjøvannet, byens eneste naturreservat i byggesonen, skulle stå i en særstilling.

Miljøverndepartementet uttalte for noen år siden at hele dette området med sitt utrolige biologiske mangfold skulle bevares, og at man forutsatte at Oslo kommune i første omgang selv skulle mestre denne utfordringen. Dette er det nå rom for å revurdere. Verdien som står på spill er for store, og kommunens vilje, eller evne, til å følge opp er åpenbart for liten. For kommunen vil det fremstå som et miljøpolitisk nederlag om man fra statlig hold må komme med påpakninger eller gripe inn.

Vårt område ser for tiden verre ut enn på lenge. Dette skyldes bl.a. de mange anleggsarbeid som for tiden pågår. Hafslunds arbeid med fremføring av fjernvarme går mot sin avslutning, og vi er trygge på at alt nødvendig etterarbeid blir utført, ikke bare for å tilbakeføre berørte områder, men også for å bedre standarden flere steder. Eksempler på dette er det allerede påbegynte arbeidet med å erstatte turveien sørover fra parkeringsplassen med en pælet bordgang over en dam og våtmark. Et annet eksempel er utskiftning av forurensede jordmasser langs vollene i nord.

Østensjøvannets Venner fortsetter å trykke på offentlige myndigheter for å sikre og skjøtte dette naturens skattkammer. Vårt samarbeid med myndighetene er godt, selv om vi på en rekke felt er utålmodige og misfornøyde. Vi påtar oss også en lang rekke oppgaver kommunen selv skulle ha utført. Kommunens samspill med frivillige krefter er positivt, men det må utgjøre et supplement og ikke være en erstatning for kommunalt engasjement.

Østensjøvannets Venner håper å møte mange medlemmer både på dugnader og turer i tiden fremover!

Østensjø, juni 2009
Amund Kveim

Smått og stort fra naturen...

1) Friluftsetaten har publisert kart over svartelistede arter på nettet. Plantene som havner på svartelista er altså arter som ikke hører naturlig hjemme hos oss og de kan true de lokale planteartene. Nå kan du undersøke utbredelsen av de artene vi ikke vil ha her, se:

www.friluftsetaten.oslo.kommune.no/article119112-5969.html

2) Stillits kan se ut til å holde stand med hensyn på overlevelse, iallefall lokalt i vårt område. Høsten 2008 og utover vinteren 2009 har flokker med opptil 20 individer blitt sett. Alle registreringer på over 20 individer er sett etter tusenårsskiftet.

3) Våren 2009 er det observert vånd et høyt antall ganger. Det kan tyde på at de har hatt det lunt under de enorme snømengdene som var tilfelle vinteren 2008/2009.

4) Reven ynglet igjen på Østensjø gård denne våren. Nå ønsker vi 4 unger lykke til videre i livet.

5) Det 3. bindet om «Vann og vassdrag» av Økland og Økland som omhandler kjemi, fysikk og miljø er i salg.

6) Foreningens kvinandkasser på utilgjengelige plasser kan ha bidratt til at en kvinand, observert i sørenden mandag 8. juni, hadde fått fram tre unger.

Fjernvarme: miljøprosjektet som trengte lokal miljøprofil

Styrt boring og pælet bordgang

Amund Kveim

Hele sør og østsiden av Østensjøvannet har det siste året vært preget av Hafslunds arbeider med fremføring av fjernvarmekabler. I samråd med Østensjøvannets Venner skulle anlegget utføres så skånsomt som overhode mulig i forhold til de nærliggende naturverdiene.

I hovedsak har arbeidene fulgt de opprinnelige planene, men noen uheldige avvik har det dessverre blitt. Stedvis har anleggsområdet strukket seg lenger ut i naturen enn opprinnelig forutsatt, fyllinger er etablert og uforutsette hendelser har ført til forurensning. Ved gravearbeid vest for Østensjø skole ble en høyspentkabel skadet og store mengder isolasjonsolje lekket ut. Til alt hell ble uhellet oppdaget tidlig, ulykkesstedet var ikke av de verste og de nødvendige saneringstiltak ble utført. Hendelsen viste likevel nok en gang at man må være forberedt på det uforutsette, hvilket selvfølgelig også innebærer at slike anlegg bør unngås i vårt område.

Styrt boring

Vi ble også enige med Hafslund om at fjernvarmerørene, som et alternativ til å henge dem under broen i sør, kunne legges i turveien og under kanalen. En forutsetning var da at rørene skulle føres under kanalen uten å grave. Dette innebar at man

Borehodet monteres på østsiden av kanalen. Det store røret trekkes på plass 3-4 meter under bunnen av vannet etter at et mindre rør først var ført fram gjennom leire- og torvmassene.

Boremaskinen på vestsiden av kanalen trekker røret gjennom leire- og torvmassene.

ved hjelp av trykkvann tilsatt et naturlig slam skulle presse en tynt borerør gjennom leire- og torvmassene dypt under kanalen, for deretter å trekke de store fjernvarmerørene på plass. Denne teknikken kalles styrt boring og arbeidet ble gjennomført i vinter mens det var tele i bakken. Det var en viss risiko for at boreslam skulle kunne trenge opp gjennom løsmassene og ut i kanalen, og det ble derfor kontinuerlig foretatt partikkelmålinger både oppstrøms og nedstrøms av NGI.

Trebro på pæler

En annen forutsetning var at Hafslund skulle bekoste en oppgradering av området umiddelbart syd for parkeringsplassen som lenge har hatt et lite tiltalende preg. Området er i utgangspunktet spennende, ettersom det her finnes spennende våtmarksvegetasjon med bl.a. starrplanter. Nå skal turveien løftes opp på en lang trebro som skal stå på pæler. Under skal det etableres en dam med omkringliggende våtmark som forhåpentlig skal få være i fred for menneskelig ferdsel. Hvis vi nå bare klarer å få stoppet forsøplingen av området vil dette bli en flott innfallsport til Østensjøvannet.

Mye arbeid gjenstår. Ikke minst vil det måtte utføres mye etterarbeid i form av rydding, tilsåing, fjerning av utfyllinger og innsats mot fremmede plantearter som erfaringsmessig etablerer seg i forbindelse med gravearbeid.

Endelig rennende vann i Østensjøbekken!

Leif-Dan Birkemoe

Vannføringen i Østensjøbekken har lenge vært en diskusjon på flere plan. Nå er kranen åpnet og vannet satt i bevegelse nedover langs Granhekkveien til Mølledammen.

Fra «seremonien» for overlevering av ansvaret fra Vann- og avløpsetaten (VAV) til Friluftsetaten for vannføringen i Østensjøbekken. Fra venstre Thomas Aarnæs fra VAV, Rune Askvik fra Friluftsetaten, Yngve Eriksen og Petter Morstad fra VAV.

Østensjøvannet har bare ett naturlig utløp; Østensjøbekken. På 1960-tallet ble det imidlertid sprengt ut en kulvert (tunnel) i nordenden og det er gjennom denne mesteparten av vannet nå renner ut. Dermed ble vannføringen i den opprinnelige bekken minimal og til tider helt avstengt med en stoppekran.

Noe av begrunnelsen for den reduserte vannføring i Østensjøbekken var vanninnsig i kjellerne til noen hus langs Granhekkveien. Dermed ble vannføringen redusert til et minimum. Dette har periodisk ført til stillestående vann med bl.a. luktproblemer og tilgroing. I den senere tid har beboerne forsøkt å renske opp i dette, men uten bedre vannføring er det en vanskelig oppgave og gir ingen varig løsning. I mellomtiden har også de mest utsatte hus fått bedre drenering og skal derfor ikke i samme grad være utsatt for kjellerlekkasjer.

Friluftsetaten overtar ansvaret

I de siste to til tre år har det imidlertid vært uklart om det er Vann- og avløpsetaten eller Friluftsetaten som er ansvarlig kommunal etat for vannføringen ut av Østensjøvannet. I tillegg har det også vært misforståelser og ansvarsfraskrivelser. Østensjøvannets Venner har lenge presset på for å finne ut av ansvarsforholdene slik at vannet kan komme tilbake til bekken. En lang prosess er nå avsluttet. Ved en enkel ansvarsovertakelse 7. mai kunne Vann- og avløpsetaten overlevere ansvaret

for reguleringskranen og vannføringen i Østensjøbekken til Friluftsetaten. Kranen ble åpnet til 1/3 av full åpning. Det må nå vurderes om dette er for mye eller for lite, en sak Østensjøvannets Venner vil følge med i.

I tillegg til bedre vannsirkulasjon vil delvis åpnet kran trolig også ha betydning for vannstanden i Østensjøvannet, spesielt om noe inntreffer med utløpet gjennom kulverten. Slik sett er det både et reserveutløp og et tiltak for bedre kapasitet i utløpet ved store nedbørsmengder. En viss usikkerhet er knyttet til volumet fordi inntaksdybden ikke er kjent. Vintervannføring vil også bli vurdert.

Rune Askvik, skog- og naturoppsynsleder i Friluftsetaten, fikk æren av å åpne kranen til Østensjøbekken.

Den ytre grensestein nr. 15 står ved veikanten i Skøyenbakken noen meter vest for Thygesons vei.

Byutvidelsen og de ytre grensesteinene fra 1878

Leif-Dan Birkemoe

Sothøna har tidligere omtalt en stein som står ved veikanten i Skøyenbakken i forbindelse med gamle ferdselsveier ved Østensjøvannet. Opphavet til denne steinen har det i lang tid ikke vært mulig å finne en fornuftig løsning på. Men plutselig trer den fram som ledd i en større sammenheng.

I 1878 ble Kristiania utvidet fra 9,5 til 16 km² og antall innbyggere fra 82 000 til 113 000. Loven om byutvidelse regulerte også den del av Aker herred som lå nærmere enn 1/8 gammel norsk mil, eller ca. 1,4 km fra bygrensen. Dette distrikt – det såkalte byggebeltet – skulle i alle bygningsmessige sammenhenger betraktes som å tilhøre Kristiania by. Det ble derfor forbud mot tett trehusbebyggelse i dette beltet.

Byutvidelsen omfattet Frogner, Torshov, Dælenenga (med Rodeløkka), Kampen, Vålerenga og Munkehagen (Ekebergskråningen) samt deler av Frøn, Blindern, Lindern, Bjølsen, Sandaker, Storo og Tøyen som ble overført fra Aker til Kristiania. Alle de gamle trehusforstedene kom dermed inn i byen.

Bakgrunnen for bestemmelsen om byggebeltet i 1878 var at man ikke ønsket en forstad med tett trehusbebyggelse som lett kunne føre til slum. Aker ønsket ikke å ta hånd om fattigstellet som trolig ville oppstå i forbindelse med byutvidelsen. Situasjonen fra forrige byutvidelse i 1859 med tett småhusbebyggelsen, f. eks. på nedre del av Grünerløkka, ville man for all del unngå. Benevnelser på boligstrøkene «Ny York» og «Kalifornien» har bakgrunn nettopp i denne småhusbebyggelse som i «amerikansk tempo» ble reist før grenseforskyvningen ble iverksatt. Mens det var fritt fram å bygge trehus i Aker, måtte huseiere i Christiania/Kristiania bygge murhus, og det var dyrere.

Grensesteinen i Skøyenbakken

Bygrensen ble markert med grensesteiner. Men grensesteiner ble også satt opp for å markere den ytre byggegrensen. Disse steinene ble også kalt for «beltesteiner» som det var 75 av rundt hele byggebeltet. De er hugget ut av Grorudgranitt og markert med steinens nummer. Toppen er møneformet. Grensestein nr. 15 på hjørnet av Skøyenbakken og Thygesons vei er blant de få som fortsatt er intakt og står omtrent på samme sted som den ble satt opp i 1878. Nr. 14 stod ved Bryns Mølle, dvs. omtrent ved innkjøringen til Harry Fettes vei fra Østensjøveien der

den krysset Østensjøbekken. Nr. 13 stod opp mot Rognerud ved Østensjøveien, i dag Harry Fettes vei. Nr. 16 stod omtrent under Ringveibroen (Adolf Hedins vei) der den krysser Alna ved Kristiania Teglverk.

I Sothøna nr. 33 fra 2007 stod artikkelen «*Gamle ferdselsveier ved Østensjøvannet*». Der ble veisystemet i eldre tider beskrevet slik det førte ut fra Oslo til Bryn, over Nordre og Søndre Skøyen, på østsiden av Østensjøvannet og videre sør og østover. I artikkelen ble steinen diskutert og forslagsmessig omtalt som rodestolpe fra den tiden man markerte veistykker for vedlikeholdsansvaret etter veiloven av 1826. Tallet 15 er hugget inn på steinen, derfor falt også tanken hen på en portstolpe fra nyere tid.

Svaret på gåten kom fra Arne Sunde, i redaksjonen for årboka «Sør i Aker» for 2002 som utgis av Søndre Aker Historielag. I årboka skrev Arne Sunde bl.a. om Kristianias grensesteiner ved byutvidelsen i 1878. Her tok han også opp de såkalte «beltesteiner» eller ytre grensesteiner som vi altså nå har funnet svaret på. Artikkelen har tittelen «De gamle grensene mellom Aker herred og byen innenfor – om byvoller, grensesteiner, og annet rart langs grensene».

For å bekrefte at plasseringen i Skøyenbakken er korrekt ble det nødvendig med et besøk i Byarkivet for å studere kartet som markerte grensesteinene. På et noe tungt språk har kartet benevnelsen «*Kart over Kristiania med det Kristiania Bygningslov underlagte Bælte af Aker utgivet efter Kommunebestyrelsens Foranstaltning med Rettelser til 1. januar 1881*». Uansett navn overensstemmer markeringen på kartet plasseringen av stein nr. 15 slik den står i dag.

For de som vil lese mer om grensesteinene anbefales årboka «Sør i Aker» for 2002 som er til salgs for kr 100 via e-postadresse (arka@getmail.no) el. tlf 22 29 08 61 el. brev til Søndre Aker Historielag, Boks 50, 1101 OSLO.

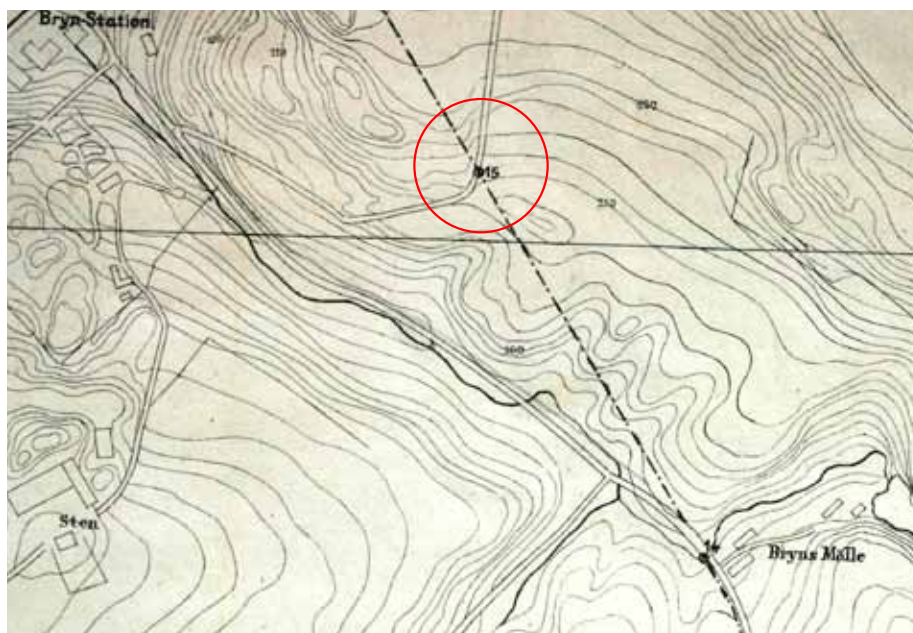
Østensjø historielag hadde en vandring 9. mai 2009 med orientering om steinen.

Tallet «15» kan leses selv om det er dekket av lav. Tallet stod vendt mot byen.

Kilder:

- Oslo byarkiv og Oslo byantikvar
- Sør i Aker, Søndre Aker Historielag, årbok 2002
- Aker historie 1837–1937, bind 1, Oslo 1940. Avsnittet om Bygningslover, bygningskommuner, byggebelte, bygningsdistrikter, side 218.
- Oslo Byleksikon, Oslo 2000.
- Navn i Oslo, Leif Gjerland, Orion forlag.

Utsnitt av «Kart over Kristiania med det Kristiania Bygningslov underlagte Bælte af Aker utgivet efter Kommunebestyrelsens Foranstaltning med Rettelser til 1. januar 1881» som har markert de ytre grensesteine 13, 14 og 15 (nr. 15 markert med rød ring).

*Amund Kveim åpner jubileumsmøtet i Fellesskapshuset på Abildsø, og oppsummerer 25 års foreningshistorie.
Foto: Audun Brekke Skrindo*

Jubileumsmøte: Feiring av 25 års virksomhet for Østensjøvannet

Leif-Dan Birkemoe

Det åpne jubileumsmøte med feiring av de første 25 år fant sted 11. mars i Fellesskapshuset - Oslo misjonskirke Betlehem - på Abildsø og samlet et hundretalls deltakere. Her ble pionerene presentert, de fremtidige oppgavene listet opp, miljøparkens flora og faunaskatter belyst og nye tanker fremlagt. Det manglet heller ikke på lodig underholdning.

Foreningens leder Amund Kveim innledet med å trekke frem alt som *ikke* hadde inntruffet i løpet av foreningens 25 år. Han nevnte alt som kunne ha skjedd med utbygging på Abildsø gårds jorder, boligbygging, golfbane og gravlund. Truslene om planer med langstrakt blokkbebyggelse i Kirkeskauen ut mot Østensjøvannet var allerede på tegnebrettet. Idrettshaller har stadig vært en utfordring å få avverget eller flyttet litt ut av den nærmeste buffersone. Forslagene er mange, men det er

grenser for hva naturen tåler, hevdet Amund Kveim. Det siste er fjernvarmerøret til Hafslund som tross alt ser ut til å få en akseptabel løsning etter mange og lange samtaler med aktørene.

Bydelen hilste

Leder i Bydelsutvalg Østensjø, Arnfinn Aabø hilste fra Bydelen og uttrykte glede over foreningens gode helse og det gode pågangsmot. Av gode tiltak nevnte han spesielt sauebeitet på Bakkehavn og innsatsen for å holde kulturlandskapet i hevd. Bydelen trenger en vaktbikkje var hans klare budskap.

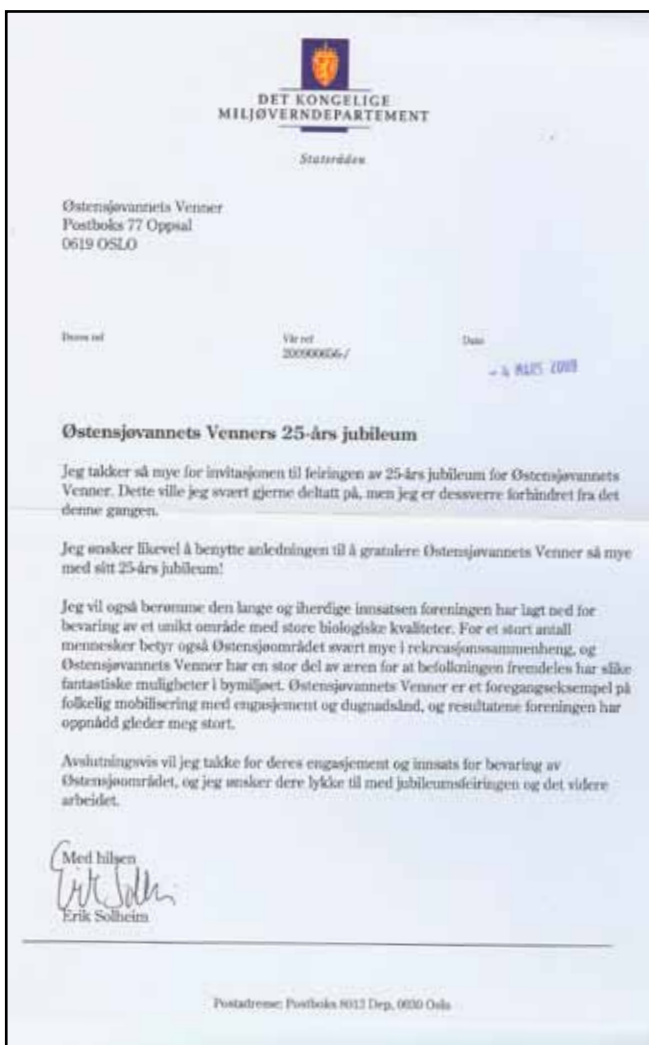
«Fotefar før og nå» - flora og faunaskatter

Nestleder Leif-Dan Birkemoe kåserte over temaet «Fotefar før og nå» og viste til tidligere tiders natur- og kulturpåvirkning, fra isens forming av landskapet, de første spor av mennesker, overgangen fra bygd til by og frem til dagens trussel mot miljøparken. Audun Brekke Skrindo viste til de mange flora og faunaskatter vi har i området og hvor sårbare mange av artene er

Pionerene (fra venstre): Finn Arnt Gulbrandsen, Randi Aune, Øyvind Møland og Eirik Wærner presenteres av Amund Kveim. Det var disse som møttes i 1983 for å ta fatt på vernearbeidet initiert av byggeplanene på Abildsø gård.

Brevet fra miljøvernministeren

BU-leder Arnfinn Aabø hilste fra bydelen og uttrykte glede over foreningens gode helse.

for menneskelig påvirkning. Det er en stor utfordring å bevare balansegangen mellom bruk og vern, mente han.

Pause med overraskelse

I pausen ble vi overrasket av et improvisert innslag ved Inger Johanne Østbye. På sin fløyte fremførte hun «Fuglefangeren» fra Tryllefløyten av Mozart mens hun vandret rundt i lokalet. Imens forsynte man seg av kaffe, kaker og frukt, og kjøpte nye T-skjorter og kaffekrus, med Tore Nesbakken bak disken.

Underholdning med lokal artist

Den lokale låtskriver og vokalist Hilde Heltberg, underholdt sammen med datteren Caroline. De valgte visesang, godt tilpasset for anledningen. Hilde ga i sine kommentarer også uttrykk for nær kontakt med Østensjøområdet.

Utfordringene og veien videre

Amund Kveim tok deretter for seg fremtiden med de mange utfordringer som venter. Veien videre må vektlegge forvaltning og skjøtsel. Det er hyllemeter med rapporter, men vi mangler bevilgninger til å sette tiltakene ut i livet. Det er ikke nok med vern. Uten bærekraftig skjøtsel vil miljøparken gradvis forfalle. Det er stor slitasje fra mange brukergrupper med ulike behov. Den naturlige vanntilførsel må prioriteres, kommunen har ikke konsesjon for overføring av vann fra Nøkle vann lenger enn til 2013. Kampen mot fremmede arter må ikke stoppe opp. Vi trenger en sterk opinion som må være glad i og ville ta vare på vannet. Vår rolle må være vakthund, men også jakthund for nye, gode løsninger.

Hilde Heltberg med datteren Caroline fremførte låter for et lydhørt publikum.

Bynasjonalpark

Stortingsmann, tidligere justisminister og mangeårig medlem av ØVV Odd Einar Dørum, kom med en hilsen fra det offisielle Norge. Han mente det egentlig var naturstridig at Østensjøområdet miljøpark har latt seg realisere med det press som bymiljøet krever. Dørum fremla en ide og oppfordret til å kjempe for at Miljøparken endres til «Bynasjonalpark» som et praktisk kompromiss til Hardangervidda. Det er viktig å sette seg ambisjonsmål og vise at det umulige blir mulig. Vi må bytte ut de mentale bildene, bygge brede allianser. Norge må få en samlet plan for alle vassdrag, var også en av hans engasjerte utspill.

Faginstansen for de grønne interesser

Avdelingsleder i Friluftsetaten, Signe Nyhuus, uttrykte at etaten er glad for å ha en interesseorganisasjon som ØVV. Forenin-

Odd Einar Dørum etterlyste høye ambisjoner i sin hilsen. Bynasjonalpark var hans utfordring.

gen, mente hun, er et ledd mellom byråkratiet og politikerne. Friluftsetaten er en faginstans for de grønne interesser og ØVV er derfor en uvurderlig samarbeidspartner. Hun kom inn på Skjøtsels- og Forvaltningsplanen som ØVV lenge har etterlyst når det gjelder politisk vilje til å gjennomføre. Her mente hun at Bystyret ikke hadde tradisjon for å behandle slike saker.

Avdelingsleder i Friluftsetaten, Signe Nyhuus, uttrykte at etaten var glad for å ha ØVV som ledd mellom byråkratiet og politikerne.

«Blå-grønn» etat

Tor Holtan-Hartwig, vannentusiast, stifter og mangeårig leder av Oslo Elveforum og leder av Miljøprosjekt Ljanselva, vårt nabovassdrag, viste til at Oslo bystyre har vedtatt en plan om at elver og bekker skal åpnes der det er mulig. Nå er tiden inne, hevdet han, til å etablere en «Blå-grønn» etat som kun har som oppgave å forvalte vann- og vassdrag i Oslo. Det ØVV viser er at foreningen og dets medlemmer har etablert lokalt eierskap til Østensjøvannet.

Tor Holtan-Hartwig, stifter og mangeårig leder av Oslo Elveforum, ønsket seg en «Blå-grønn» etat som forvalter vann- og vassdrag i Oslo.

Bryggeridrift på Bryn for 120 år siden **Østensjøvannet – godt nok til ølbrygging?**

Leif-Dan Birkemoe

Fra tid til annen reises det spørsmål om vannkvaliteten i Østensjøvannet før boligutbyggingen tok til for alvor tidlig på 1900-tallet. Er det de siste 100 år som har ødelagt vannkvaliteten også for overskuelig fremtid? Kan ølbrygging med vann fra Østensjøvannet gi oss svar?

Fra hjemmebrygget øl til industriell drift

I 1776 fikk en skipper ved navn Christian Stabell kongelig bevilling til å opprette et skipsølbryggeri i Christiania. Dette er det første norske ølbryggeriet man kjenner som selvstendig forretning. Men omkring år 1800 ble det etablert et større bryggeri, beregnet på byens borgere. Inntil denne tid var alt norsk øl hjemmebrygget, etter de samme metoder som i middelalderen. De første bryggerier klarte seg dårlig og gikk inn etter tur. Men i 1821 anla Jørgen Young (han kjøpte Søndre Østensjø gård i 1811) et bryggeri i Christiania. I 1837 ble det overtatt av Christian Schau, som i 1843 begynte med å brygge *bayersk øl*. Christian Schau hadde med stort besvær skaffet seg en gjær som man kunne brygge såkalt *undergjæret* øl med. Mens gjæren tidligere hadde flytt opp på ølet i gjærkarene

(*overgjæret*), sank den nye gjæren til bunns under gjæringen. Resultatet ble et øl som tålte lagring langt bedre enn før. Fra Østensjøvannet ble det i stor stil fraktet isblokker til bryggeriene før ismaskinene overtok. Undergjæret øl kunne ikke brygges uten lav temperatur, dvs. uten is var det ikke mulig å brygge i de varme sommermånedene, men måtte brygge om vinteren for hele sommerens behov. Det skjedde ikke sjelden at ølet om sommeren hadde tatt skade av den lange lagringstid.

Bryggeriet på Bryn

I 1857 var det 343 bryggerier i virksomhet i Norge, men i 1890 var antallet sunket til 46.

Øl og senere mineralvannproduksjon på Bryn foregikk over en periode på rundt 30 år fra omkring 1880 til 1908. Og vannet som ble brukt både til vasking av flasker, kjøling og til ølbryggingen kom fra Østensjøbekken via Bryggeridammen som lå i søkket ved Bekkeveien der bekken nå går i rør. Det betyr at bryggerivannet i det alt vesentlige kom fra Østensjøvannet. På det tidspunkt var det ingen annen mulighet enn bekkevann til produksjonen. Før elektrisk strøm ble innført var det vanlig å bruke dampmaskiner i bryggeriene. Fabrikbygget i Jernbaneveien har da også en høy skorsteinspipe som ble utnyttet i denne sammenheng. Trolig var det dampdrift så lenge bryggeriet var i drift.

Mye taler for at fabrikkbygningen i Jernbaneveien 2 (gnr. 144/641 eller 722), som i dag står på Oslo byantikvars gule liste og altså er bevaringsverdig, ble bygget rundt 1880, kanskje litt før med formål ølbrygging. En kilde kan tyde på at det i 1876 var et bryggeri på samme sted med navnet Christiania Porterbryggeri

Fabrikkbygningen i Jernbaneveien 2. Kontorfloøyen til venstre (mot vest) ble påbygget i 1981. Bryggeribygningen står på byantikvarens gule liste og er derfor verneverdig.

og at det tidlig på 1880-tallet i en kort periode gikk under navnet Bryn Bryggeri. Det som imidlertid er oppgitt av Byantikvaren er at Erlanger Bryggeri var byggherre for bryggeribygningen slik den står i dag i Jernbaneveien 2. I 1889 ble bryggeriet solgt til A/S Borch & Co.s Bryggeri som noen år senere ble endret til aksjeselskap under navnet Borch & Co.s Aktiebryggeri. Fra 1902 til 1904 var firmanavnet A/S Bernaus Bryggeri og i 1905 overtok A/S Akers Bryggeri som ble nedlagt i 1908. Dermed ser det ut til at det ble slutt på ølbrygging på Bryn, etter en 30-årsperiode med vekslende eiere.

Kvalitet, størrelse og øltyper

Hva var så kvaliteten på ølet? Fra en oversikt over medaljer finner vi at Borch & Co oppnådde prisen *Grand Prix* i Paris i 1900. På det tidspunkt produserte de bayerøl, bokkøl og turistøl. Det fremgår ikke hvilken type øl som fikk prisen. Etterfølgeren Bernaus oppgis kun å produsere bokkøl.

Hvor stor kan produksjonen på Bryn ha vært? Statistikk for dette er ikke funnet, men i 1900 var forbruket av øl i Norge totalt 588 953 hl, dvs. 26,8 liter pr. innbygger. Med 44 bryggerier gir det et gjennomsnitt på ca. 13.000 hl. pr. bryggeri. I bryggeriforeningens statutter var det ved avstemming på generalforsamlingen en bestemmelse som sa at for hver fulle 5000 hl omsetning ga det en stemme. Denne bestemmelse ble ikke praktisert, idet det ble stemt pr. hode, dvs. pr. bryggeri. Dersom bryggeriet på Bryn var tilnærmet et landsgjennomsnitt kan omsetningen ha vært rundt 1,3 millioner liter per. år, og altså hatt over to stemmer dersom volumprinsippet var blitt anvendt.

Produksjonsteknisk var ølbrygging underlagt «Renhetsloven» av 12. oktober 1857. Den sa at det ikke måtte brukes andre råstoffer til fremstilling av øl enn de tre klassiske: byggmalt, humle og vann. Senere kom gjær med.

Alkohollovgivning, distribusjon, konkurranse og pris

Lokaliseringsfaktorene for etablering på Bryn kan det vel neppe være tvil om. Det var gratis og rikelig tilgang til vann samt nærhet til jernbanestasjonen som nærmeste nabo. Godstransport med jernbane uten omlastning må ha vært et særlig fortrinn i en tid med hest og vogn som alternativ.

Men hva var det som stoppet produksjonen? I 1893 stiftet samtlige daværende 10 Oslo-bryggerier Christianias Bryggeriers Forening, og Borch & Co.'s Aktiebryggeri

Vannet til «Bok Øl» fra Bernaus Bryggeri på Bryn (1902–1904) kom fra Østensjøbekken, dvs. for det vesentligste fra Østensjøvannet. Etiketten er prydet med seks gullmedaljer oppnådd for godt øl. Borch & Co (1889–1901) oppnådde prisen Grand Prix i Paris i 1901.

«Turist-øl» fra Borch & Co (1889–1901) var trolig et alkoholfritt øl som et forsøk på å komme inn på det alkoholfrie marked. Etiketten gir et sportslig uttrykk, noe vorterøl oppnådde senere, med anbefaling fra 400 leger.

var blant medlemmene. Nå forholdt det seg slik at Oslo-bryggeriene holdt lavere priser utenfor enn i Oslo, noe som skapte turbulente forhold overfor resten av landet. Kombinert med forhøyelse av maltavgift og malttoll skapte det en meget anstrengt situasjon for bryggeriene. Først i 1901 ble man enige på landsplan om samarbeid og Den norske Bryggeriforening stiftet, også da med Borch & Co.s Aktiebryggeri som medlem. Antall medlemmer var den gang, som nevnt ovenfor, 44 bryggerier.

Foreningen ble delt i seks kretser. Oslo krets omfattet bryggerier i Oslo og Aker. Av bryggeriforeningens historie fremgår det tydelig at pris og konkurranseforhold, som egentlig ikke skulle være en foreningssak, likevel ble en sak som skapte stor uenighet. I 1903 kom man likevel til enighet og en overenskomst trådte i kraft, noe som trolig forårsaket problemer for lønnsomheten. Distribusjon av øl var heller ingen enkel sak i det 95 %

av landets kommuner, den såkalte «tørlægning», hadde ingen bevilgning til salg og skjenkning av øl, noe som førte med seg at ølsalg til forbrukere for en stor del måtte foregå direkte fra bryggeriene i form av distansehandel. Ølagentene som tok seg av dette salget var under skarp kontroll av politimyndighetene landet rundt og tvilsomme forhold ble brakt inn for domstolene.

Av øltyper ser vi at Borch & Co.s bryggeri hadde en øltype de kalte Turistøl. Dette var trolig et alkoholfritt øl. Vorterøl ble lansert omtrent på samme tid. Turistøl kan derfor ha vært Broch & Co.s svar på de strenge distribusjonsbestemmelsene og for å komme inn på det alkoholfrie marked.

Samordning av flaske- og korketyper satte også store krav til utskiftning av utstyr og alkoholoven av 17. mai 1904, eller som den het, lov om salg og skjenking av brennevin, øl, vin og mjød, innskrenket omsetningen. Usikkerheten fortsatte helt til ølbekatingsloven av 28. juni 1912 ble vedtatt av Stortinget, men da var A/S Aker Bryggeri opphørt. Det var altså nok av problemer for den som drev bryggerivirksomhet. Ikke underlig at eierforholdene skiftet raskt på Bryn!

Østensjøvannets betydning

Så gjenstår spørsmålet som lenge har versert: Var det dårligere vannkvalitet fra Østensjøvannet og Østensjøbekken som førte til nedleggelse? Når Borch & Co fikk sin utmerkelse i 1900 måtte vannet ha vært av god kvalitet, i alle fall for øl og ølsmak. I 1901 ble en prøve av is fra

Østensjøvannet innsendt til en kjemisk undersøkelse med meget tilfredsstillende resultat, forteller Haakon Tveter i sin monografi fra 1925. Men langs Østensjøbekken, spesielt nedenfor Møledammen, var det allerede industriell virksomhet fra midt på 1800-tallet og etableringen av Høyenhall Fabrikker mot slutten av århundre gjorde ikke saken bedre. Høyenhall Teglverk etablert i 1892 var nær nabo til bekken. Vannet var derfor trolig ikke fullgodt til ølbrygging, om man så litt fremover. Det ble funnet et oppkomme bak en av boligene til Bryn & Haldens Tændstikfabrik, og i sin tid var det tale om at bryggeriet skulle utnytte denne kilden til bruk i sin produksjon. På sikt var det nok også klart at forurensningen av selve Østensjøvannet og Østensjøbekken ville tilta i og med den økende boligutbygging og direkte utslipp av kloakk.

Rundt 1905 forlenget Aker vannverk drikkevannsledningen fra Nøklevann gjennom Bryn-området som ledd i utbyggingen av vannforsyningen. Bryggeriet kunne på den tiden trolig ha knyttet seg til denne drikkevannsledningen, men det sier historien ingen ting om. Men det ville trolig bety en merkostnad sammenlignet med gratisvannet fra bekken.

Den egentlige årsak til nedleggelsen må derfor sannsynligvis søkes i konkurransesituasjonen og at de priser som kunne oppnås ikke ga tilfredsstillende lønnsomhet. I tillegg sto avholdsbevegelsen sterkt og alkohollovgivningen la en klar demper på omsetningen. Derfor kan vi vel slå fast at det ikke

var Østensjøvannets og Østensjøbekkens vannkvalitet *alene* som stoppet bryggerivirksomheten på Bryn.

Kilder, litteratur.

- Advokat Killengren, Christian Petter. Den norske Bryggeriforening. Jubilæumsskrift i anledning foreningens 25 aars bestaaen, 18de november 1901 – 18de november 1926.
- Centraltrykkeriet Oslo, 1926.
- En forstad vokster fram, Bryn Vel, 1951
- Bryn – Historisk utvikling, Byantikvaren, 1993

Web-sider:

<http://home.c2i.net/loffa/bryggerihistorie.htm>
<http://norwegiancollector.com/Olsorterbryggerier.htm>
<http://norwegiancollector.com/Bryggerimedaljer.htm>
<http://Wikipedia.org>

Foreningsprodukter til salgs

Østensjøvannets Venners T-skjorte: 150,-

Piquetskjorte (kortermet med krave). 100% bomull. Størrelse S, M og L. OBS Store størrelser, velg et nr. mindre enn vanlig.

Østensjøvannets Venners termokrus: 50,-

Kommer med lokk og holder som kan festes i bil, båt o.l. Ideell til turbruk.

Bestilles via post@ostensjovannet.no (ingen fast utkjøring).

Kristine Borgen og Mikkel Algarheim mottok på vegne av skolen Miljøprisen og diplom av Amund Kveim, leder i Østensjøvannets Venner.

Tar vare på naturen

Leif-Dan Birkemoe

Under den stemningsfulle juleavslutningen på Bøler skole fredag før jul 2008 minnet rektor Anne-Lise Gjerde innledningsvis om Anne-Cath. Vestly (15. februar 1920 – 15. desember 2008) som hadde et spesielt forhold til skolen. Det var hun som avduket det flotte bildet på skoleveggen og hun hadde også en egen krok på biblioteket. La oss tenke på henne med det lille røde huset i skogen, sa rektor.

Både Østmarka og Østensjøvannet er i vårt nærområde. I dag har vi også en overraskelse til dere, fortsatte rektor. Det vil Amund Kveim, leder i Østensjøvannets Venner fortelle dere mer om.

Amund Kveim kunne deretter avsløre at Bøler skole hadde vunnet årets Østensjøvannets Venners Miljøpris for rydding ved vannet i forbindelse med Ruskenaksjonen i våres. Kristine Borgen og Mikkel Algarheim fra klasse 5 B mottok prisen på vegne av skolen. Miljøprisen er en vandrepris som denne gangen kom fra Abildsø skole.

Dere skal ha ros for den innsatsen dere har gjort for naturen i nærmiljøet, sa Amund Kveim. Vi håper utmerkelsen kan henge på veggen som et synlig bevis på dette. Østensjøvannet er en naturens skattekasse, og vi har nettopp oppdaget enda en fugleart ved vannet, slik at det totale antall arter nå er oppe i 220. Dette viser hvor spesielt området er og hvor viktig det er å bevare det. Jeg håper deres generasjon vil være nøyer med å ta vare på miljøet enn det min har vært, avsluttet han.

Kunstgressbane i miljøparken

– ingen funn fra tidlig bosetting

Leif-Dan Birkemoe

Før kunstgressbanen kunne anlegges på fotballbanen til Abildsø Idrettslag, gjennomførte Byantikvaren arkeologiske undersøkelser sommeren 2007 ved å grave sjakter på jakt etter mulige spor fra tidlig bosetting. Intet ble funnet, området var trolig omrotet så mye at alle spor var forsvunnet.

Sommeren 2008 gjennomførte Byantikvaren tilsvarende undersøkelse på Manglerud idrettsanlegg, der det også er planlagt kunstgressbane. Heller ikke her ble det påvist noen tidlig bosetting. Dette området var neppe så mye omrotet som på Abildsø, slik at arkeologene antok at man rett og slett ikke bosatte seg her oppe på flaten. På den annen side ligger idrettsanlegget ikke mer enn noen hundre meter nord for jernaldergravhaugene på Tallberget.

Forut for anlegg av kunstgressbane på Lambertseter ble det i august 2008 også gravd sjakter, og der fant man et stolpehull, en ildplass og spor etter jordbruk. Stolpehullet er det eldste funnet. Det er datert til slutten av eldre steinalder, etter karbon-14-datering fra 4200 f.Kr. De andre funn fra 1800 f.Kr., eldre bronsealder. Det går altså an å gjøre funn på godt brukte områder.

I området ved «Leker'n» i Abildsøveien fant man for noen år siden både stolpehull og bålproper fra eldre bosetting. Det aktuelle området er automatisk vernet etter Kulturminneloven. Stolpehull er spor etter hus der jordgravde stolper bærer vekten av takkonstruksjonen.

Det er antatt at området rundt Østensjøvannet skjuler mye fra eldre tider. Noe er funnet, men det meste gjenstår.

Kilde:

Byantikvaren og avisartikler.

På Manglerud, der kunstgressbanen etter planen skal anlegges, er det i dag tydelig merker etter sjaktgraving fra Byantikvaren i 2008. I alt fem slike felt er fortsatt synlig på gressletta.

Vårens vandring på vestsiden av vannet

Leif-Dan Birkemoe

Østensjøvannets Venner arrangerte 10. mai en medlemsvandring på vestsiden av Østensjøvannet. Dette var en type tur vi sjelden foretar, idet den kombinerte både fugletitting, våtmarksattraksjoner, natur- og kulturminner. Det var Audun Brekke Skrindo godt hjulpet av Tore Nesbakken som hadde hovedansvaret for fugleobservasjonene. Bl.a. kunne man notere seg for hornedykker som den mest spektakulære observasjon. Ellers var det Amund Kveim som tok for seg tilførselsbekkene, men også utløpsbekken Østensjøbekken som nå har fått en lenge tiltrengt vannføring. Leif-Dan Birkemoe fortalte om brenneriruinene, jernaldergravfeltet på Tallberget og Karl XIIIs hule ved turveien sør for Sjølienga.

Til venstre:

Her ser vi Audun Brekke Skrindo med de om lag 40 deltakerne speide ut over vannet etter fugl fra gangbroen i sør. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Under:

Mai er, sammen med april, viktig måned for trekkende vadefugl. Denne grønnstilkten spiste i Langerudbekken tidlig på morgenen 13. mai i år. Foto: Audun Skrindo.

Mitt Østensjøvann: «Rikt sted for rekreasjon og harmoni»

Tekst og bilder: Marius Park Pedersen

Dersom du behøver et avbrekk i hverdagen så er min varmeste anbefaling å reise til Østensjøvannet. Her kan du jogge, sykle eller bare gå rolig rundt vannet og trekke pusten godt inn. Her er du omgitt av et rikt fugleliv og et unikt sted for rekreasjon og harmoni.

Hver gang jeg parkerer bilen på parkeringsplassen på Østensjøvannet tenker jeg alltid «Åh, deilig å være her igjen!». Det er en sann fornøyelse å kunne reise til Østensjøvannet i en hektisk hverdag eller på en lat sommerdag. Jeg har besøkt vannet mye. Ikke så ofte som jeg har lyst til, men noen ganger i måneden blir det helt sikkert og over flere år. Jeg er -71 modell og er oppvokst på Nordstrand og derfor har Østensjøvannet tilhørt en del av min oppvekst og nærområde. Jeg er glad i fuglelivet og da jeg leste at Østensjøvannet er et av Nord-Europas rikeste fuglevann ble jeg litt stolt, for jeg tror vi alle kan føle oss stolte over å ha et så flott sted i nærheten og midt i en hovedstad. Jeg leste også i Nordstrands Blad at det tar 10.000 år for å lage en myr. Det syntes jeg hørtes vel mye ut, men det gir ihvertfall

Stokkand

Toppand

meg en tankevekker om å være oppmerksom på å verne om dette verdifulle område.

Jeg har tatt med meg noen av mine aller beste venner og mine utenlandske venner til Østensjøvannet for å bivåne fuglelivet. Jeg er oppriktig glad når jeg går rundt vannet og viser dem stokkendene, sothønene, grågjess, canadagjess, hvitkinngjess, toppdykkere mfl. Jeg tar alltid med meg noe brød til fuglene og har et sterkt minne fra en av gangene jeg besøkte vannet.

Knoppsvane

Det var en kald vinterdag. Da tenkte jeg det ikke var så mange som matet fuglene, for de fleste hygget seg vel inne med tv og kakao (og jeg hadde rett), så jeg kjøpte noen brød og reiste til

*Måker i kamp om
plass på stolpe*

Hvitkinngås til venstre og kanadagjess til høyre.

vannet. Det var rundt tyve kuldegrader og det meste av vannet var isbelagt. Da husker jeg at jeg stod på sørenden av vannet (før du kommer til stien som fører til den nye tre-broen) og hundrevis av ender løp mot meg helt ville av sult. Det var et helt ufattelig syn og jeg var nesten trist for at jeg måtte forlate dem da det var slutt på maten. Et par andre minnerike opplevelser er da jeg får se andunger på våren og en knoppsvane familie seile majestisk på vannet. En gang gikk jeg på nord østsiden av vannet og da fikk jeg øye på en enslig stripegås. Jeg hadde aldri sett den tidligere, så det var litt artig.

Jeg tror de aller fleste har noen gode opplevelser fra Østensjøvannet og det er viktig at vi setter pris på det. Få flere til å melde seg inn i Østensjøvannets Venner og ta med venner og bekjente med på en tur en dag! På Facebook på internett har jeg opprettet en egen gruppe som heter Østensjøvannet. I flere måneder var det kun 12 medlemmer, men nå er det plutselig 83 medlemmer og over 120 bilder man kan titte på helt gratis. Jeg håper og tror at flere setter pris på det verdifulle fuglelivet. Det er viktig å vite at det er rom for flere medlemmer i Østensjøvannets venner. Man behøver ikke være supereksperter på fugler. Her er det rom for alle. Håper du får mange fine opplevelser på Østensjøvannet i år! Kanskje vi sees!

Sothøne

Temaplakater kaller vi disse oppslagene rundt vannet. Fra venstre Johan Mollatt og Finn A. Gulbrandsen som skifter en temaplatat på Østensjø gård.

Utskifting av plakater

Leif-Dan Birkemoe

Sollys og tagging tærer på plakaten rundt vannet. Etter å ha hengt oppe i ett års tid, må flere plakater skiftes ut og da er våren et gunstig tidspunkt. To typer plakater ble skiftet tidlig i mai. De såkalte «temaplatatene» som omtaler kulturminner, våtmarken og gårdsanlegg står i en treamme festet til en solid stakk. De store informasjonsplakatene har illustrasjoner av fugl, insekter og blomster og er slått opp på de store tavlene. Temaplatatene er laminert, mens informasjonsplakatene er dekket med en plate av plexiglass som beskyttelse.

Skiltene som markerer naturreservatet har også fått medfart i løpet av vinteren. De har vist seg å være for svake i konstruksjonen og stangen eller spydet får ikke godt nok feste i den bløte våtmarka. Dette er tatt opp med Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Miljøvern avdelingen, som har ansvaret for denne type skilt. Skiltene med sommerfiske forbudt i reservatet, satt opp i 2008, har samme konstruksjon. De fleste av disse har i løpet av det siste året forvunnet. Det er for øvrig ikke bare naturen som ødelegger skilt. Visse brukere av miljøparken kan vi også se har lagt igjen sine spor.

Informasjonsplakater kaller vi de store oppslagene. Johan Mollatt (til venstre) og Finn A. Gulbrandsen skruer opp plexiglasset som beskytter plakaten med illustrasjon av karakteristiske blomster ved lekeklassen i sør.

Ved Smalvollen går Alna rolig i fine svinger, de meandrerer, med Tveita i bakgrunnen.

Alna – byens lengste elv

Vidar Berget, Alnaelvas venner

I Alnaelvas venner har vi snakket om å få laget lokale grupper rundt de mange sidebekkene. Men det er et tankekors for oss at når man følger en av disse bekkene, så finner vi en forening mange ganger så stor som vår egen. Og alt vi ønsker oss har Østensjøvannets Venner fått til for lenge siden - miljøpark siden 2002, naturreservat i nesten 20 år - hva vil dere mer?

Alnaelva – ikke størst, men lengst

Men tilbake til Alna. Alna er kanskje ikke byens største elv målt i kubikkmeter pr. sekund, men i hvert fall den lengste. Alna kommer fra Alunsjøen i Lillomarka. I tillegg har vi Tokerudbekken, som fortsetter opp til grensen av Nittedal. Når man snakker om Alna, mener man ofte «Alna og Tokerudbekken». Tokerudbekken er i prinsippet bare én av mange sidebækker, men det er den som fortsetter hele dalens lengde videre fra Grorud.

Det meste av elva er åpen

Det skrives ofte om «gjenåpning» av Alna, som om det var Bislettbekken det gjaldt. Det er dessverre viktige partier av Alna som er lukket. Men de eneste partiene av vesentlig størrelse er fra Kværner til fjorden, og under Alnabruterminalen. Ellers er det meste av elva åpen. Dessuten har jernbane- og kraftlinjer bidratt til at store deler av elveløpet er blitt spart for utbygging. Det er mange strekninger langs elva der man om sommeren må lete for å finne bevis på at man faktisk er midt i byen. Kommer man fra Østensjø til Alna starter man vel på Bryn jernbanestasjon, men det er få steder det er bygget så tett inntil elva som her. Går du litt oppover langs elva kommer du til Smalvollen, litt nedenfor finner du Svartdalen.

Kommunedelplan og Alnabruterminalen

2009 er på mange måter et viktig år for Alna. Det jobbes nå (endelig) med en Kommunedelplan for Alna Miljøpark, slik at elva kan få et varig vern uavhengig av politiske stemningsbølger. Det er allerede klart at hele området langs Alna og Tokerudbekken omfattes av planen, i tillegg utredes flere sidebækker. På den annen side har vi det som skjer på Alnabru. I utgangspunktet var det meningen at Plan- og bygningsetaten og Statsbygg skulle jobbe parallelt med to planer: Utbygging av terminalen og åpning av Alna. Som de fleste sikkert har fått med seg i pressen, går samarbeidet heller dårlig. Plan- og bygningsetaten har laget to forslag der en del av Alna som i dag er åpen skal lukkes, mens det samtidig lages et nytt, sammenhengende åpent løp forbi terminalområdet. Statsbygg har derimot laget et forslag med delvis åpning, og et forslag der deler av elva lukkes, og det ikke åpnes noe som helst.

Dette har i pressen blitt fremstilt som en komplisert sak, der forskjellige miljøhensyn må avveies mot hverandre. I virkeligheten handler det ikke om miljø eller klimakrise. Det er bare slik at utbygger ønsker å bygge ut på enkleste måte, uten å ta hensyn til lokalmiljøet. Slik er det med de fleste

Offisiell åpning av turvei under jernbanen ved Haugenstua.

I Svartdalen er det turveimøte mellom D10 som kommer fra sentrum og E4 som kommer fra Østensjøvannet.

utbyggingsprosjekter. Forskjellen er at her er det utbyggere som har stor nok politisk makt til å satse på å tvinge sin vilje igjennom der de fleste andre ville vært nødt til å gi seg. Større terminal og mer transport på skinner får vi uansett utfall av denne saken. Hvordan det går med Alna er et annet spørsmål. Vi er imidlertid optimistiske og tror at utbyggerne har gått for langt når de krever at det meste av det som har vært vedtatt siden byøkologisk program ble innført skal kjennes ugyldig.

Turvei fra Kværner til Alunsjøen

Turvei D10 er for friluftslivet det E6 er for biltrafikken. Turveien følger elva fra Kværner til Alnaparken, der Tokerudbekken møter Alna. Deretter følger D10 Tokerudbekken i retning Nittedal, mens D9 går til Alunsjøen. Turveiplanen har vært under arbeid siden 40-tallet, og er ennå ikke fullført. Også langs Alna er det enkelte hull i turveisystemet. Imidlertid har Friluftsetaten jobbet iherdig med å tette disse de siste årene, slik at strekningen forbi Alnabruterminalen er den siste lengre omveien der man må gå omveier i gatene. Det bygges ny turvei i Fagerlia og Svartdalen. Det er bygget ny turvei fra Alnaparken til Grorud stasjon. Det bygges ny turvei videre til Stjerneblokkveien. Det er bygget ny turvei til Haugenstua, og i fjor ble jernbanelinjen kappet i to mens det ble lagt ny turvei i kulvert på Haugenstua.

Lysvandring

Med forbehold om det som skjer rundt Alnabruterminalen er det derfor et spørsmål om tid når vi får sammenhengende, grønne turveier fra Gjelleråsen til sentrum av byen. Denne turveien er arena for vår årlige lysvandring, som i år finner sted torsdag 17. september. Lysvandring er en feiring av de to elementene som gjør Groruddalen til et godt sted å bo: Den fantastiske naturen, og det rike frivillige kulturlivet. (Egentlig Groruddalen og Gamle Oslo, men geografisk sett er selvfølgelig Gamle Oslo også en del av dalføret). Lysvandringen langs Alna ligner på den langs Akerselva, men det er også store forskjeller. Akerselva har mange profesjonelle betalte artister. Langs Alna er det det frivillige kulturlivet som vises frem, med lokale grupper og organisasjoner. Akerselva er den urbane elven, der du møter festkleddede mennesker i høyhælte sko. Langs Alna er det mer ryggsekker og gummistøvler. Langs Akerselva ser du alltid lys i vinduene langs elva (i hvert fall nedenfor Nydalen), mens langs Alna kan du gå deg bort hvis fakkene slukker, også helt nede i Gamle Oslo.

Alnas fire deler

Alnaelvas venner har delt elven inn i fire områder med en kontaktperson fra styret for hvert område:

- 1) Stovner/Grorud: Fra kildevannene til Grorud jernbanestasjon
- 2) Alna: Fra Grorud til Bryn jernbanestasjon, inkl. Tokerudbekken
- 3) Gamle Oslo: Fra Bryn jernbanestasjon til Svartdalen/Kværner
- 4) Huku/Marka

Bryn - Kværner

Hele turen tar ca. 3,5 timer hvis du ikke stopper for ofte for å se på underholdningen. Det blir for langt for mange, det oppfordres derfor til at alle går så langt de vil på den strekningen som passer dem best. For folk fra Østensjø-området ville det være en fin tur å gå turvei E4 over Manglerud og Ryen til Svartdalen, få med seg starten på Kværner, og så gå oppover elva. Enten så langt man rekker, eller tilbake til Østensjø over Bryn.

Hele turen er egentlig ikke noe valg lenger. De første årene med lysvandring har ruten vært Alunsjøen-Kværner (eller omvendt), og et eget arrangement ved Tokerudbekken på Stovner. Nå da turveiene er knyttet sammen på Haugenstua, vil det antagelig bli satt ut fakler langs hele Tokerudbekken også. Og da er det neppe noen som går fort nok til å få med seg alt.

Kanskje det en dag er på tide å lage lysvandring langs hele vassdraget? Turveien mellom Østensjø og Svartdalsparken kunne lyssettes på samme måten som turveien langs elva. Svartdalsbekken og en av Østensjøvannets bekker møtes nesten ved vannskillet, slik at man kan ha bekkefølge store deler av veien.

Lese mer om Alna?

For informasjon om Alnaelvas venner se: <http://www.alnaelva.no/index.php>. I boka Alna (Loelva) av Karsten Sølve Nilsen, Topografisk Forlag, Oslo 2005 er det mye spennende stoff om Alna og nærliggende områder.

Alna fra Bryn og sørover til Kværner. Kart gjengitt, med tillatelse, fra boka Alna av Karsten Sølve Nilsen, Topografisk Forlag, Oslo 2005.

«No livnar det i lundar...»

Tekst: Cathrine Senje

Dette skriver jeg i slutten av mars. Ute er det skinnende blå himmel, og snøsmeltingen er i gang. Det livnar virkelig i lundar.

Vi har fire nokså ulike årstider her i landet. Noen synes at vinteren er for lang, og at sommeren ikke er varm nok. De flykter til Syden når jula er over og januar er mørk og kald. Men det finnes også noen som drar til fjells 17.mai for å gå den siste skituren og holde vinteren i halen.

De fleste synes vel at våren er den fineste årstiden Dagene blir

Påskekort etter Linneas vårbok, Raben & Sjögren.

lysere. Naturen våkner. Mars – april – mai er vårmåneder, selv om det kan komme et kraftig snøvær i mars eller en haglskur i mai. Vi vet jo at det sjelden varer lenge før alt er i rute igjen.

Petter Dass

Årstidene er skildret av mange diktere, og jeg har hygget meg med å finne «vårdikt». Noen er kjente og kjære, andre kanskje ukjente. Vi begynner med Petter Dass. Han skriver om mørketid og midnattssol i «Nordlands Trompet»:

«Thi Vinteren fører stedsvarende
mørk /Ind falder i Landet som over
en ørk

Uendelig Nætter tilhobe.

Imens haver Bonden ei synderlig
Kaar / I mørk han sig legger, i mørk
han opstaar

En Nat til den anden mon raabe.

Tvert om, naar at Sol er i
Tvillingens Huus / Meddeler hun
Landet et yndeligt Ljus

Det Sommeren varer til Ende.

End svær jeg, og vidner, at hvilken
en Dreng /Som opstaar og gaar sig
med Solen i Seng

Han neppelig skal sig forsove.

O Sommer, kjærkommen til alles behag/Paa
hvilken at Natten den lyser som Dag
Og Fugle sin Skabermænd Love»!

Halldis Moren Vesaas

Etter vårjevndøgn stiger lyset raskt. Knoppene vokser. Snart blir det grønt. Halldis Moren Vesaas ser på et tre med knopper en marsmorgen i diktet «Treet»:

Sjå treet

Einsamt står det der, nakent

I kaldt, gulbleikt marsgry,

med skarp kant av skaresnø kring foten.

Dei andre trea her på sletta

står samansigne i stivt bar

og søv trygt i sin vinter.

Men dette er ansleis enn dei

For dette aleine er nakent og ventar lauv.

Knuppane ligg alt som dropar

tett etter kvar ein kvist

Varsamt og vakt, urørleg

står treet der og ber sin skatt

med veik glans som av perlar

kring seg frå rot til topp.

Alt på vår jord som ber knuppar

og veit si fullbyrding nær

har dette skimmeret kring seg

av venting og togn og draum.

Så rart å ha sett det treet

Så godt å ha vori det treet

Og vera det, enno ein morgon.

Hvitveis. Foto: Leif-Dan Bi

rkemoe..

Diktet handler om å vente og undre seg. Hun skrev det sikkert da hun var gravid - sammenligningen mellom knopper og ventende liv er klar.

Anders Hovden

Neste dikt kan alle huske fra skolens sangtimer. Forfatter er Anders Hovden:

*«No livnar det i lundar, no lauvast
det i lid
Den heile skapning stundar no
fram til sumars tid.*

*Det er vel fagre stunder når våren
kjem her nord*

Og atter som eit under nytt liv av daude gror.»

Ivar Asen

Og så er det Ivar Aasens tur:

*«Fram på vetteren stundom han tenkte: Gjev eg
var i eit varmare land.
Men når vårsol i bakkane blenkte fekk han hug til
sin heimlege strand.*

*For når liane grønkar som hagar, når det lavar av
blomar på strå
Og når næter er ljose som dagar kan han ingen
stad venare sjå.»*

Olav Aukrust

Olav Aukrust fryder seg over vårhimmelen:

*«Eg låg på ryggen og så på røyken, vart blåe risar
og rare dyr
Og heid og himil og eg og øyken og alt i kring oss
vart eventyr
Kva er so gufsande friskt og godt som og mildt og
drivkvitt og reint og blått som
Å linge-ling, linge-linge lei, ein vårblå himil og
mars på heid!»*

Bjørnstjerne Bjørnson

April tilhører Bjørnson. Jeg har hørt at noen forfattere en gang skulle skrive dikt om hver sin måned, og at Bjørnson var sent ute og måtte ta til takke med april:

*«Jeg vælger mig April!
I den det gamle falder
I den det ny får fæste
Det volder lidt rabalder
Dog fred er ej det bedste,
men at man noget vil!*

*Jeg vælger mig April
Fordi den stormer, fejer
fordi den smiler, smelter
fordi den ævner ejer
fordi den kræfter velter
I den blir somren til!*

«Påskemåneder»

Mars og april er også «påskemåneder».

Som vel de fleste vet bestemmes tidspunktet for 1. påskedag på en finurlig måte første søndag etter første fullmåne etter vårjevndøgn. Dette ble bestemt på kirkemøtet i Nikea i år 325. 1. påskedag kan dermed falle så tidlig som 22.mars, så sent som 25.april. Flere ganger har det vært forsøkt å legge påsken «fast», f. eks. til første søndag i april. Det har det ikke blitt noe av. Men egentlig er det litt underlig at Kirken markerer Jesu død og oppstandelse på forskjellige datoer hvert år. De fleste forbinder påsken med fridager, skiturer på fjellet eller solferie på en eller annen øy. Jeg leste for noen dager siden et intervju med ungdommer, og de ble spurt om hvorfor vi feirer påske. Ett av svarene var«: Jaaa -. er det ikke noe med Jesus og et esel?»

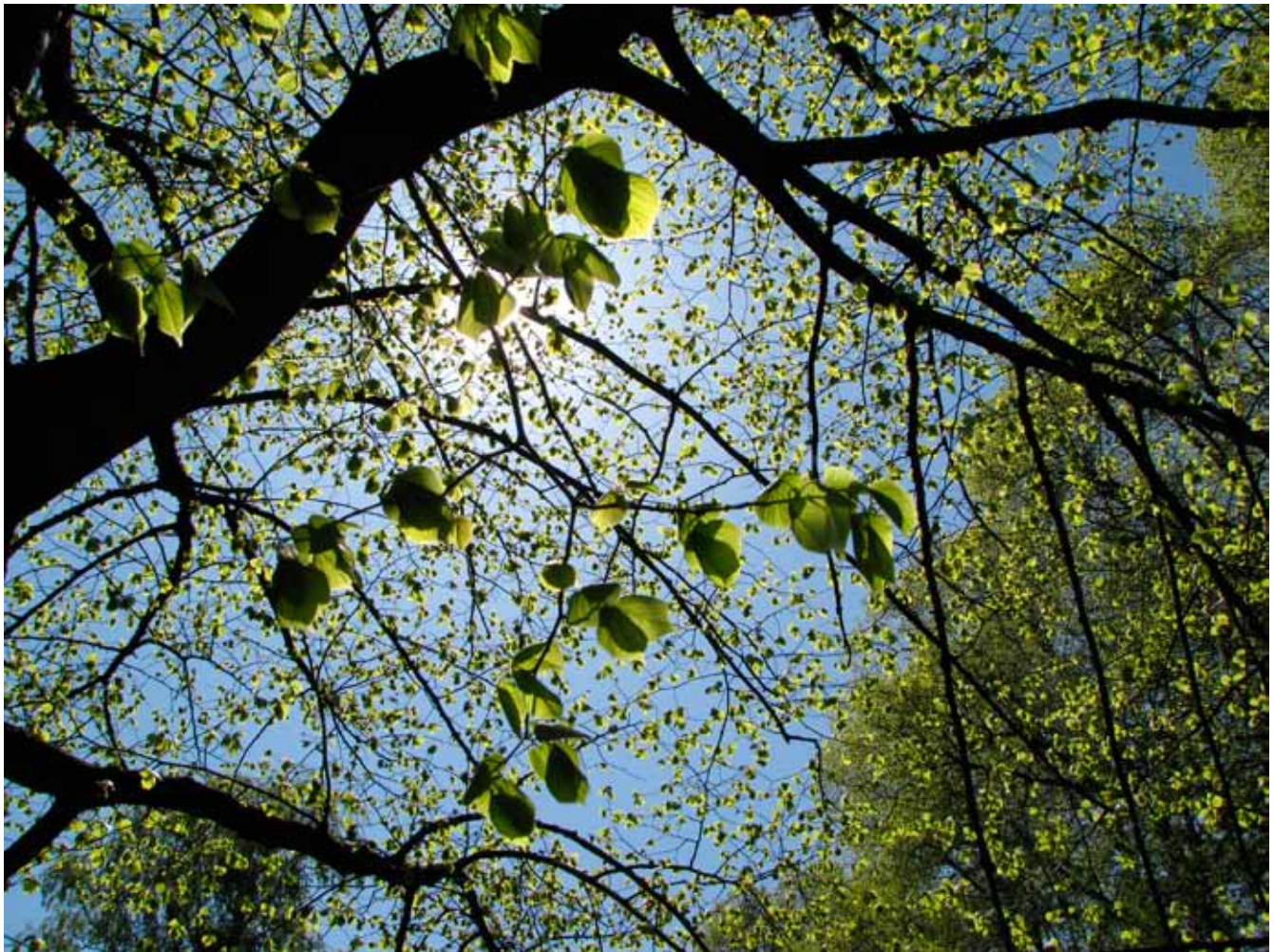
Seljefløyten. Maleri av Christian Skredsvig (1889).

Wilhelm Krag

Men tenk om det regner i påsken. Da må vi tenke på Mårten i Vilhelm Krag's lille dikt «Mårtens klage over de triste tiane», og jeg tar med noen vers:

*Og katten går langs bryggane om maarningen og
graader, aa jøje mig for paaske”
For enda her er paaskedag, saa er her bare
slupseveir
Og sundet er som grynegrød saa graa.*

*Og her er koldt i kammerset, for ovnen er
ugiddelig, ja ovner er ugiddelig.
Jeg gir ham extra bjerkeved, men se om han vil
æde
Han ryger saa en kunde mest forgaa.*

Løvsprett i Skøyenparken. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

*Saa katten kan nok klage sig om maarningen
langs bryggane, om maarningen langs bryggane
Og suge sig paa labbane og pille sig i teane
Og ønske sig en liden melketaar.*

*For hvor en saa skal snu sig saa er her bare
slufseveir, ja bare, bare slufseveir
Og hele verdens rige er graa, ja graa, som
grynegraud
Aa jøje mig, for paaske du, i aar!*

*«Saa katten kan nok
klage sig om maarnin-
gen langs bryggane».
Tegning av Cathrine
Senje.*

Jakob Sande

Seljefløyta hører våren til. Jakob Sandes dikt «Fløytelåt» får oss til å minnes barndommen. Er det noen som kan skjære seljefløyter fremdeles?

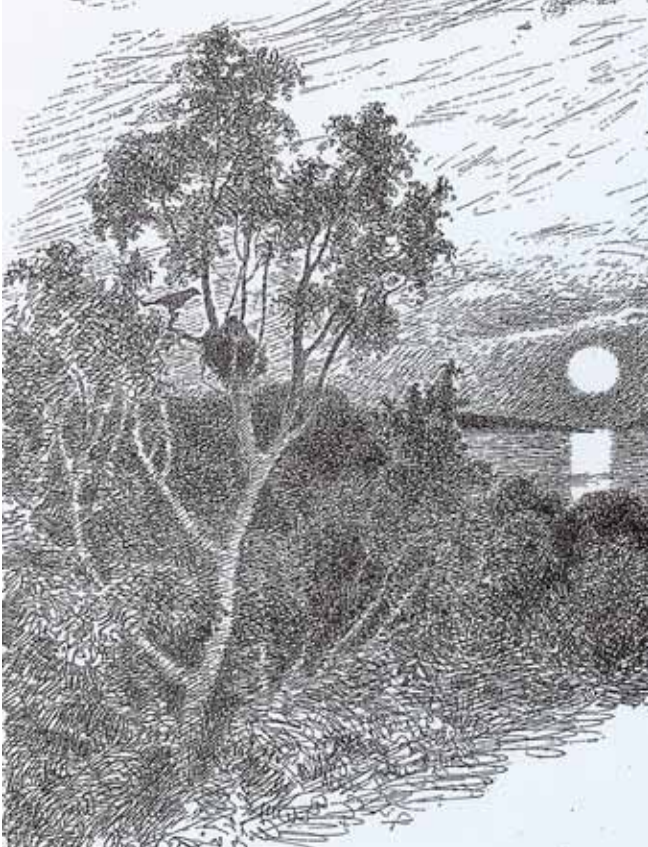
*Selja står saftgrøn og sevjemjuk,
kvistfri og ferdig til fløytebruk
for hage smågutehender.*

*Tonen kjem smygande, mjuk og var,
aukar i kraft og fær døyvde svar
langt borte frå andre grender.*

*Solgylt og djup med ein eim av vår,
slørd som i lengt og vemodig sår
han skiftande stig og bårar.*

*Gåta om livet ligg løynd der i
jordbundne krefter som gjer seg fri,
løyst ut gjennom tusen vårar.*

*Småfuglen tagnar i skogen då,
undrande sit han og lyder på
og gløymer seg lange stunder.*

Tegningstekst: «Tvert om, naar at Sol er i Tvillingenes Hus, Meddeler hun Landet et yndelig Ljus». Tegning av Thorolf Holmboe, Nordlands Trompet. 1907

Einar Skæraasen

Så kommer mai. Her passer et lite kjærlighetsdikt av Einar Skæraasen: *Vår*ise.

*De`r linnvær i skogen, det pipler tå gren
Det varmer om hjarta og tiner kring sten
Kom innåt me, jente, no er du så pen –*

*Det følgjer ei vise med vær og med vind
Kom innåt me, jente, med blømkjaka din.
Det smalar i isen, det smelter og rinn.*

*Det blonker i vatten og blinker i tårn,
en blåveis har vakne, i barflekken stå`rn
kom innåt me, jente for nå er det vår`n.*

Skraperutjern i mai. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Henrik Wergeland

Wergeland ble feiret i hele 2008. Et av hans vakreste dikt er «Til Foraaret» som han skrev kort før han døde:

*«O, Foraar, Foraar! Red mig!
Ingen har elsket dig ømmere end jeg.
Dit første Græs er mig mer verd end en Smaragd
Jeg kalder dine Anemoner Aarets Pryd
skjøndt jeg ved nok, at Roserne ville komme.
Ofte slyngede de sig fyrig efter mig
Men jeg flygtede; Anemonen, Foraarets Datter,
havde min Tro*

*O vidn da, Anemome, som jeg fyrigen har knælet
for
Vidn, foragtede Løvetand og Leirfivel, at jeg har
agtet Eder meer end Guld,
fordi I ere Foraarets Børn!»*

Rolf Jacobsen

Og nå er visst alt klart? Festen kan begynne, synes Rolf Jacobsen:

*Mai måne
går rundt som en kelner i hvit jakke*

*Nu er snart gjestene her.
Er alt på plass? Dette gobelin
må børstes, grønne tepper overalt
og lys på bordene.*

*Litt musikk, bare dempet -
en trost, litt lerce, det er bedre
og fioliner.
Ta opp noen bekker til!*

**Vår. Akvarell og
pastell av Gerhard
Munthe, 1889.**

Fuglerapporten 2008

Tekst: Audun Brekke Skrindo

Nok engang et spennende år på fuglefronten. Totalt kom vi opp i 122 rapporterte arter dette året, og nok engang ble en ny art (båndkorsnebb) lagt til totallisten.

Båndkorsnebb, tegnet av Eugeny A. Koblik, fra Norsk Ringmergingsatlas, volum 2.

Båndkorsnebben dukket opp i sørenden 12. desember. Det er en art som forekommer sporadisk og kan passere raskt gjennom terrenget. Heldigvis var Svein Dale på plass og hørte den.

Takket være den høye frekvensen av fuglefolk som besøker vannet får vi med oss slike arter på rapportene. I løpet av 2008 ble det sendt inn rapporter i 128 av årets 365 dager. Det er vi svært fornøyd med. Dette er med å forbedre tallmaterialet for hvert år som går. Frekvensen av innrapportering har vært svært høyt fra turenårsskiftet og fram til idag. Dette gjør vår kunnskap om forekomsten av fugler i miljøparken bare bedre og bedre.

Noen høydepunkter i 2008

Av de artene som jeg som er naturlig å nevne fra 2008-listen er: Horndykkeren kom innom oss igjen. Mandarinand som også ble sett i 2007 kom tilbake til vannet. Tårnfalk og lerkfalk venter vi stadig på at skal oppholde seg litt lenger ved vannet. Tyrkerdua kom innom Østensjøvanet, men en av de aller største severdighetene var at en hubro ble observert sittende på en av lyktestolpene i sørenden av vannet.

Arbeidsstokken

Vi retter en stor takk til alle de som bidrar med observasjoner av fugl i området: rild Vagstein, Atle Helge Qvale, Audun Brekke Skrindo, Bård Bredesen, Carsten Lome, Èric Roualet, Espen Støtterud, Eyvind Rugland, Finn Arnt Gulbrandsen, Finn Tennøe, Geoffrey Acklam, Håkan Billing, Atle Helge Quale, Hege Boretti, Inga Koszalka, Ingrid Brekke Skrindo, Jan Olav Nybo, Jo Bergene, John Sandøy, Ketil Knudsen, Kjetil Johannessen, Marit Bache, Marit Johannessen, Michael Hundeide, Øyvind Hundere, Paul Fekjær, Tore, Per Kristian, Rolf Jørgen, Rune Christensen, Rune Olsen, Simon Benjamin, Sindre Målværsmyr, Ståle Opedal, Ståle Snartland, Jon Solberg, Svein Dale, Svein

Rustad, Tor Mauritz, Torben Grue, Tore Nesbakken, Trond Aspelund, Vidar Svarttjernet, Yvonne Thoresen

Registrer fugler fra din egen tur

Det er lett å bli med på registrering av fugler. Ikke meld inn fugleobservasjoner du ikke føler deg sikker på. Når det gjelder observasjoner av sjeldnere arter finnes det en egen fylkesvis komite, Den Lokale Rapport og Sjeldenhetskomité (LRSK), som tar seg av vurdering av funnet. For at alle observasjoner skal havne i den samme databasen håper vi at du registrerer deg på nettsidene til Norsk Ornitologisk Forening, Oslo&Akershus sine nettsider (nofoa.no), og sender inn rapporten der. Da havner rapporten i samme sekund på vr egen hovedside for fugleobservasjoner: <http://www.ostensjovannet.no/biologi/fugl/ov.html>.

Fugler i 2008

Art	Først sett	Sist sett	Maksantall
Horndykker	25.04	27.04	1
Toppdykker	02.04	26.10	41
Storskarv	30.07	27.12	7
Gråhegre	10.04	07.10	1
Knoppsvane	17.03	12.10	38
Sangsvane	12.03	04.05	4
Kortnebbgås	19.05	06.10	500
Grågås	01.01	31.12	621
Kanadagås	01.01	31.12	88
Hvitkinngås	01.01	31.12	1000
Gravand	22.05	22.05	1
Mandarinand	10.04	10.04	2
Stokkand	01.01	31.12	500
Snadderand	24.04	24.04	2
Skjeand	14.09	14.10	3
Brunnakke	11.09	03.10	9
Krikkand	10.04	26.10	9
Taffeland	20.04	03.05	1
Bergand	17.05	23.05	4
Toppand	23.02	26.10	83
Kvinand	08.03	11.11	46
Laksand	15.03	11.11	19
Fiskeørn	21.04	04.05	1
Spurvehauk	03.02	26.10	1
Hønehauk	29.02	17.09	1
Tårnfalk	04.05	04.05	1
Lerkfalk	17.08	17.08	1
Vannrikse	09.05	21.09	1
Sivhøne	16.03	31.12	13
Sothøne	01.01	31.12	46
Tjeld	25.06	22.07	1
Vipe	30.03	27.04	7
Grønnstilk	02.05	18.05	2
Skogsnipe	24.04	27.04	1
Strandsnipe	27.04	17.08	3
Storspove	16.04	16.04	24
Enkeltebekkasin	26.04	04.05	1
Brushane	29.08	29.08	1
Hettemåke	15.03	06.11	856
Fiskemåke	01.01	26.10	360
Gråmåke	01.01	31.12	200
Sildemåke	19.03	30.09	220
Svartbak	26.01	30.07	10
Makrellterne	12.05	04.08	4

Hubro besøker Østensjøvannets sørende primo februar 2008. Forrige gang det er rapportert hubro er «en eller annen gang før 1964». Foto: Tor Mautiz.

Art	Først sett	Sist sett	Maksantall
Bydue	01.01	31.12	150
Ringdue	01.01	26.10	242
Tyrkerdue	22.05	22.05	1
Kattugle	22.01	06.05	1
Hubro	03.02	07.02	1
Tårnseiler	18.05	14.09	65
Svartspett	16.03	26.10	1
Grønnspekk	16.03	20.12	2
Flaggspekk	01.01	31.12	4
Dvergspett	10.02	22.07	1
Vendehals	03.05	03.05	1
Sanglerke	30.03	27.04	22
Trelerke	17.04	17.04	1
Sandsvale	18.05	18.05	14
Låvesvale	25.04	01.06	140
Taksvale	26.04	22.07	70
Heipiplerke	10.04	27.09	500
Linerle	02.04	30.09	50
Vintererle	19.03	16.10	5
Gjerdesmett	01.01	01.12	8
Fossefall	06.03	01.06	1
Sidensvans	21.10	14.12	5
Jernspurv	27.04	02.11	2
Rødstrupe	01.01	29.12	25
Nattergal	18.05	01.06	2
Rødstjert	04.05	12.05	1
Steinskvett	04.05	23.09	5
Buskskvett	12.05	27.09	3
Måltrost	20.04	23.09	2
Rødvingetrost	02.04	12.10	20
Gråtrost	19.01	31.12	200
Svarttrost	17.02	29.12	15
Ringtrost	02.05	02.05	1
Hagesanger	09.05	25.06	7
Munk	25.04	17.08	13
Møller	04.05	18.05	1
Tornsanger	09.05	04.08	4
Myrsanger	01.06	22.06	1
Sivsanger	09.05	09.05	1
Rørsanger	09.05	17.08	11
Løvsanger	20.04	12.10	48
Bøksanger	03.05	04.08	5

Art	Først sett	Sist sett	Maksantall
Gransanger	20.04	21.09	9
Fuglekonge	01.01	26.10	7
Gråfluesnapper	18.05	18.05	3
Svarthvit fluesnapper	03.05	01.06	2
Kjøttmeis	01.01	31.12	54
Svartmeis	15.03	19.03	1
Blåmeis	01.01	31.12	46
Toppmeis	07.12	07.12	2
Granmeis	11.05	27.09	1
Stjertmeis	20.03	01.11	4
Spettmeis	01.01	30.12	10
Trekryper	24.02	18.05	2
Tornskate	05.08	05.08	1
Skjære	01.01	31.12	250
Notteskrike	22.04	26.10	3
Nøttekråke	27.04	23.07	1
Kaie	01.01	30.12	15
Kornkråke	12.05	12.05	2
Kråke	01.01	31.12	82
Svartkråke	12.05	12.05	2
Stær	15.03	11.11	1500
Gråspurv	17.02	31.12	25
Pilfink	01.01	25.12	200
Bokfink	16.03	23.11	50
Bjørkefink	20.04	23.11	4
Tornirisk	21.07	21.07	1
Bergirisk	17.09	17.09	1
Gråsisik	19.03	29.12	8
Stillits	01.01	31.12	36
Grønnfink	01.01	31.12	100
Grønnsisik	24.02	06.11	16
Dompap	01.01	29.12	6
Kjernebiter	03.05	12.12	4
Båndkorsnebb	12.12	12.12	1
Sivspurv	30.03	26.10	8
Gulspurv	19.03	01.12	4

Kanadgåsa. Fylkesmannen punkterer egg, men bortgjemte par klarer likevel å få unger på vingene. Foto: Audun Brekke Skringo

Gjeddeprosjektet for gjenfangst i Østensjøvannet

Dag Øyvind Ingierd

Østensjøvannet er et av stedene det er fanget gjedde i et stort prosjekt der fisk er fanget, merket og satt ut igjen. Når man seinere undersøker hvor mange av de merkede fiskene som fanges på nytt vil det være mulig å si noe om bestandens størrelse og sammensetning. Under følger utdrag fra Dag Øyvind Ingierds rapport (2. desember 2008). Hele rapporten finner du på nettsiden: <http://www.ofa.no/page?id=77&key=68012>.

Plassering av merkene bakerst på gjeddens rygg.

Gjeddene blir merket med et Floy-merke (samme type prosjekt som andre har drevet på Jarenvannet de siste årene). Etter de 9 første turene 30.11., 01.12., 07.12., 15.12., 22.12. 27.12., 30.12., 31.12.08, 01.01.09, 06.01.09 og 07.01.09 er det merket hhv. 10, 16, 9, 13, 12, 2, 7, 2, 16 og 12 gjedder (totalt 106). Allerede begynner man å få store andeler gjenfangst på hver tur. Den 22.12. ble det fanget og sluppet tilbake 17 gjedder (på nye steder i vannet), hvorav 5 var gjenfangster av tidligere merka fisk. Før denne dagen var det da totalt 48 merka fisk i hele vannet! Den 27.12.08 ble det fanget og sluppet tilbake 6 gjedder hvorav 4 allerede var merket, av da totalt 60 merka fisker i hele vannet! Den 30.12. ble den samme gjedda fanget 2 ganger med 2 timers mellomrom. Regner med å merke mange flere utover vinteren. OFA-kultiveringslaget i området der har også fått merkeutstyr og foretok merkinga 07.12. Selve merket er en liten, hvit plasttråd med et nummer som forankres rett under skinnet på fisken (festes bak/ved ryggfinna). Data på de merkede fiskene føres opp fortløpende i tabellen under «merket fisk» i kolonnen til venstre på forsiden: <http://www.ofa.no/page?id=1787> For at prosjektet skal bli mest mulig vellykket fordrer det at gjenfangstene slippes tilbake, og at fiskerne har med notatblokk, målebånd og vekt (husk veiesekk). Bildet under, gjenutsetting av nr 122. den 30.11.08.

En merket gjedde slippes ned gjennom det samme hullet som den nettopp er fanget opp av.

Info om metoder for skånsom gjenutsetting av fisk ligger også i kolonnen til venstre på forsiden: <http://www.ofa.no/page?id=1765> Det er viktig å ha med egnet utstyr og å sette seg godt inn i teorien og fremgangsmåtene på gjenutsetting FØR man drar ut og fisker.. Legg merke til at det er noen ekstra hensyn som må tas under isfiske (kulde) for å unngå at fiskene får skader.

Ismeite med agnfisk kan være en svært effektiv, og i tillegg enkel, metode for å luke ut de eldste individene i enden av næringskjeden. Det er aldri for mange slike store rovfisker, og de har mye større verdi i vannet enn som mat. Det er derfor en uskrevet regel i meitemiljøene at spesialisert ismeite etter rovfisk som gjedde, hovedsakelig baseres på gjenutsetting. Og det er da spesielt de store individene som skal settes tilbake. Det blir så klart viktigere å drive målrettet gjenutsetting jo

Undertegnede merker en nydelig gjedde den 30.11.08.

større gjedda er, og jo mindre innsjøen er. Det er ikke noe i veien med å beholde en og annen mellomstor gjedde til mat fra større sjøer, men det er alltid fornuftig å høste ekstra forsiktig i enden av såpass lange næringskjeder.

Nå ligger de fleste gjeddene som tas i dette vannet mellom 1,5-2,5kg, men det finnes en og annen sjelden storfisk som denne på 7740g og 101cm. Etter alle fangstene å dømme så kan man fort regne med 60-70 gjedder under 3kg, før du får en sånn i

dette vannet. Slike store individer øker sportsfiskeverdien, og de bør uten unntak settes tilbake i alle gjeddevann. Gjeddene er en art som passer glimrende for «fang og slipp-fiske» på isen, siden den er så hardfør i det kalde vannet. Det virker ikke som om de bryr seg særlig om at de krokes heller. Det er ikke uvanlig å få opp den samme gjedda 2 ganger i løpet av kort tid. Noen få ganger har jeg fått den samme gjedda 3 ganger i løpet av samme dag. Ta gjerne en ekstra titt ned i gapet på dem under avkrokningen. Utover vinteren sitter det ofte røket abborredskap som balansepilker og pimpler mellom tennene!

Sjekk forøvrig den hjemmelagde, kombinerte avkrokningsmatta/veiesekken på bildet over. Skal fisken settes tilbake, må den aldri legges ned rett på isen i minusgrader, siden det gir frostskafer omtrent umiddelbart, og den må ikke veies rett etter gjellene. Det er praktisk å slippe å drasse med både matte og veiesekk. Denne kombi-varianten er dessuten ekstra skånsom for fisken, siden den også pakker inn fisken mellom veggene slik at den ikke så lett spreller ut. Trekk bare fra vekten av posen etterpå. Denne lages f.eks. av en bit glatt (viktig) og tykk plastpressening eller vokset plastduk med lengde 125cm og bredde 100cm. Brett duken på midten og sy den ene kortveggen sammen med en tykk tråd. Lag mange små hull med en hullemaskin langs bunnen for å slippe ut vannet (ved veiing). Toppen av sideveggene rulles rundt et halvt kosteskaft for å stive opp duken. Så klippes det ut et åpent håndtak på hver side av duken. Tre så en taustump gjennom håndtakene for å hekte inn på kroken til vekta. Gjeddene føres rett inn med hodet ned mot sømnen under måling/veiing. (Gjeddene under ca. 3kg veies heller i en litt kraftig bærepose). Det er fornuftig å tegne en centimeterskala fast på veiesekken med en vannfast tusj, så slipper man å bruke ekstra tid på å lete etter målebåndet. Husk å fukte veiing/avkrokningsmatte med en del vann før gjeddene legges ned, ellers fester mye av slimet seg til det helt tørre underlaget (ha med en liten kopp i lomma til å gjøre dette, i siste fase av kampen). Så klart viktigst å fukte pose/matte på dagens første fisk, eller bare sørg for å klargjøre dette som en vane først, når man begynner å fiske).

Det blir spennende å se vekst og fangsthyppighet på gjenfangstene fremover. Meld gjerne ifra om antall umerka fisk også. Det er viktig å tilpasse forvaltningsstrategien etter de ulike artene, og ikke bare etter ørret! Så nå skal det legges mer moderne fokus på gjeddeforvaltning også, slik som i andre deler av Europa :-)

Sjekk den avkrokningstanga som ligger på isen over. Et must til gjeddefiske, både av hensyn til fisk og fingre (bestilles billig på nettet hos f.eks. Avkroken).

Landing og avkrokning på isen: La kleppen bli igjen hjemme. Ta tak i fortommen og trekk hodet på gjedda opp i pilkehullet (som bør være fra et 205mm bor. 155mm bor går til nød, men er ikke gunstig). Før så venstre håndflate (fingrene samlet) inn rett under gjellelokket som på bildet under. Ikke kom borti gjellene, og trekk underkjeven ned. Da kan kroken enkelt fjernes med en tang med høyrehånda, samtidig som resten av fisken fortsatt henger trygt nede i vannet (viktig både mhp på unødige skader, og fordi det er enklest/mest praktisk). Er det svært kaldt så bør man passe på å holde øynene på fisken under vann (jallefall dyppe hodet ned innimellom om det tar lang tid å få ut kroken). Er det enda kaldere enn 5 minus bør man vurdere sterkt å lå være å fiske gjedde, eller være ekstremt

nøye med at de ikke får frostskafer. (De 2 bildene under er ikke fra dette Østensjøvann-prosjektet, ellers er det bare bilder av årets merka fisk).

Etter at kroken er fjernet kan gjedda evt. løftes raskt opp for å

Forfatteren med en av de merkede gjeddene, før den settes ut igjen.

fotograferes. Om den skal måles/veies legges den rett på matta eller i veiing. Ikke legg fisken på isen i minus! Bruk så kort tid som mulig. Utstyret må gjøres helt klart før fisken løftes opp. Stor og tung fisk bør alltid støttes under buken på land, siden fisken er tilpasset å leve i en nærmest vektløs tilstand.

Om kroken skulle sitte dypt: Så lenge tilslaget gis raskt nok, og kroken er små og tilpasset agnfisken (som nevnt under) vil normalt så godt som 99% av gjeddene kunne frigjøres enkelt fra kroken uten noen problemer. Om kroken sitter i gjellene, så husk at gjedda er ekstremt hardfør i kaldt vann. Det er sannsynlig at blødningen stopper raskt i det kalde vannet. Gjeddene sluker mye stort, og det er ikke uvanlig å se naturlige gjelleskader på fiskene. Jeg har fått flere (og hørt om mange flere) gjedder som har hatt pent grodd, avrevne gjellebuer. Et slikt blodtap må ha vært massivt, likevel er det altså noen som klarer seg helt fint. En liten gjelleskade fra en str. 8 eller 6 krok, er derfor ikke noe krise på gjedde (mens en ørret ikke ville hatt sjans). Om fisken silblør er det selvsagt bedre å bruke den til mat. Sitter kroken mot formodning i svelget (da har man gitt tilslag for sent) er det vanligvis også mulig å få den løs uten store problemer. Det avgjørende er at kroken ikke er for stor. Hold et hardt og fast gjellelokkgrep på fisken. Trekk så fortommen hardt mot deg, helt stram slik at du ser krokøyet (bra med en hjelpende hånd til dette). Gå inn forsiktig inn fra motsatt gjelleside (mellom 2 gjellebuer) med den lange tanga for å få den rette sidevinkelen, og bare vipp kroken ut. Dette går helt greit med litt øvelse, og bør prøves som en nødløsning dersom man ønsker å redde en kjempe. Såret blir trolig leget veldig raskt, siden piggene fra en sprellende abbor også vil kunne lage dype sår her. Noen anbefaler å klippe fortommen om kroken sitter for dypt. Det er greit om man bruker enkelkrok. Kroken vokser faktisk ut. Jeg klipper derimot aldri av treblekroker, og anbefaler ingen å gjøre det. Lar det seg ikke gjøre å få ut en treblekrok, så er det best å avlive fisken med et hardt slag i hodet, og heller huske på å gi raskere tilslag neste gang.

Tabellene viser de fiskene vi foreløpig har merka der i vinter (legger fortløpende ut nye i «merket fisk» linken på forsiden. Ingen av fiskene har fått noen skader. Det er vanskelig å skille kjønn på små gjedder. De store (over 4–5kg) er derimot nesten alltid hunner, og på denne tida syns det også på buken at de har mye rogn. Hannene blir som regel opp til 3kg (oftest bare rundt 1,5), og er ofte mye slankere langs hele lengden av buken, siden de ikke har rogn (men det blir bare spekulasjoner, og er merket som «?») (tabell 1).

Noen tidlige resultater

Nr 136 ble gjenfanget og sluppet tilbake den 07.12.08 på nøyaktig samme sted den ble merket 01.12.08. Men så raske gjenfangster på samme sted viser ikke nødvendigvis noe sikkert om vandringer. Samme dag ble også 115 og 130 gjenfanget og sluppet tilbake. 115 hadde svømt langt, langs samme side av land, men fra det søndre bassenget og langt inn i det nordre. 130 hadde svømt nordover og kryssa det nordre bassenget. Og det bare etter en snau uke. Selv om det er tidlig, og fiskene trolig ikke har spredt seg så mye utover, så er det verdt å legge merke til at det 07.12.08 ble tatt 18 gjedder hvorav 3 var merket (av da totalt 26 merka fisker i hele vannet). Følg med på linken «merka fisk» for kommende resultater og flere merka fisker. Diskusjon rundt saken ligger også på Forumet: <http://ofaforum.no/phpbb3/viewtopic.php?f=7&t=6682&p=51534#p51534>

Etter at vi har merka en del flere fisker, og ventet lenge nok til at de har blandet seg med de umerka fiskene i vannet, vil det organiseres noen gjenfangstturer med mange fiskere på isen. Alle fangstene blir da registrert som merka eller umerka (og selvsagt sluppet tilbake). Etter noen turer vil det tas et gjen-

nomsnitt for å redusere feilmarginene. Når man så vet hvor mange fisker som totalt er merket i vannet, og hvor stor andel av fangsten som er gjenfangster av disse, kan man bruke en formel som heter fangst/gjenfangst-metode for å gi et anslag på den totale bestanden i vannet. De merka fiskene har blitt behandlet så forsiktig at dødligheten settes lik 0. Og det er ikke noe forskjell i fangbarhet på merket og umerket fisk. Det er selvsagt en del feilkilder som kan spille inn, men dette er den mest skånsomme metoden å bruke, siden vi ikke ønsker å skade disse unike fiskene med bruk av tradisjonelle garnserier til prøvefiske.

Nr 195 fra 15.12.08. Husk å ha mye vann på underlaget før fisken løftes opp på isen. Legg merke til koppen til å hente vann med.

Tabell 1: De 2 første merketurene Dag Ø. Ingierd.

Nr.	Dato	Sted	Art	Kjønn	Lengde	Vekt	Komm.
115	30.11.08	Østensjø	Gjedde	?	64	1680	Gjenfanget og satt ut 07.12.08 og 31.12.
118	30.11.08	Østensjø	Gjedde	?	58	1420	
119	30.11.08	Østensjø	Gjedde	Hann?	75	2120	Mager
122	30.11.08	Østensjø	Gjedde	Hunn	89	4720	Fet, rogn. Gjenfanget 15. og 27.12.08. 07.01.09 satt ut
123	30.11.08	Østensjø	Gjedde	?	54	1020	
146	30.11.08	Østensjø	Gjedde	?	63	1520	Gjenfanget og satt ut 27.12.08
147	30.11.08	Østensjø	Gjedde	Hunn?	69	2140	
148	30.11.08	Østensjø	Gjedde	?	57	1040	Gjenfanget og satt ut 30.01.09
149	30.11.08	Østensjø	Gjedde	Hunn	101	7740	
150	30.11.08	Østensjø	Gjedde	Hunn?	71	2460	Fet, rogn Rar halefinne
130	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	75	2780	Gjenfanget/satt ut 07.12.08. Funnet død på isen 30.12.
132	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	68	1980	
133	01.12.08	Østensjø	Gjedde	Hann?	84	2680	Mager. gjenfanget og satt ut 31.12.08 og 01.01.09
134	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	70	1960	
135	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	70	2160	Gjenfanget og satt ut 07.01.09
136	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	57	1260	
137	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	66	1780	Gjenfanget og satt ut 07.12.08 og 31.12.08
138	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	64	1660	
139	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	57	1260	Gjenfanget og satt ut 27.12.08 og 06.01.09
140	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	76	2720	
141	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	67	1380	Gjenfanget og satt ut 30.12.
142	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	62	1620	
143	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	56	1060	Gjenfanget 22.12. Satt ut
144	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	80	2860	
145	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	66	1620	
128	01.12.08	Østensjø	Gjedde	?	65	1660	

Bildet under: Gjedge nr 183 fra 15.12.08. Legg merke til at de er tynne mellom bukfinnene og gattfinna. Mange av dem veier omtrent ingenting i forhold til lengde. Tyder på lite byttefisk.

Hvorfor drive gjenutsetting av gjedde?

Biomassen i næringskjeden ser ut som en pyramide. Kun rundt 10% av energien fra ett ledd til det neste brukes til vekst. Derfor blir næringskjedene sjelden særlig lange i små innsjøer med lav grunnproduksjon (lite areal til fotosyntese), og da blir det automatisk få individer av det øverste predatorleddet. Gjedge over 3kg er sjelden kost i de fleste av de næringsfattige tjerna i Marka. Østensjøvannet er derimot uvanlig næringsrikt i vårt område, siden det får enorm tilførsel av næringsalter fra jordbruket rundt, det er veldig grunt over hele og at vannmassene blir gjødslet av utallige ender gjennom hele sommeren. Her er det derfor et sjeldent potensial for å få store fisker. Problemet er at denne innsjøen tidvis har problemer med omfattende fiskedød (spesielt av mort) av O₂ svikt eller algegifter, men om det går lang tid mellom hver kollaps kan det være overraskende store fisker her. De store rovfiskene fungerer som kjent som et effektivt økologisk filter for rekruttering av småfisk. Dette er dessuten de mest verdifulle sportsfiskene. De største predatorne har også problemer med opphopning av ulike miljøgifter i kjøttet. Miljøgiftene kommer fra både lokale utslipp/avrenning og luft/nedbør, og konsentreres i enden av næringskjeden. De gamle rovfiskene er derfor lite egnet til å spises (iallefall regelmessig), og gjør seg på alle måter best ute i vannet. Selv spiser jeg ikke gjedge over 3kg eller abbor over 500g fra noen vann.

Det er en utbredt misoppfatning at det er sunt for naturen å høste av alt. I små tjern med en utpreget toppredator (som gjedge) er det egentlig ikke noe behov for å høste øverst i næringskjeden i det hele tatt. Rovfiskene regulerer seg fint selv. Etter uttak i små systemer blir sportsfisket fort dårligere og uinteressant for en lang periode. Problemet er at de store, ettertraktede fiskene nå tas ut raskere og raskere i et stadig økende jag av moderne utstyr og spesialiserte metoder. I så bynære områder som Osloomarka er det en felles utfordring å bevare muligheten til å få en gammel storfisk. Det bør derfor ikke høstes ukritisk av alt som biter, og man bør være ekstra forsiktig med å ta ut utpreget rovfisk i små tjern.

Fiskerelatert info om Østensjøvannet:

Det er tillatt å fiske med inntil 3 stenger samtidig under ismeite, og fangster fra vannet teller med i OFA-fiskekonkurransene. Det finnes gjedge, abbor, mort, karuss og ål. Fisker her regnes ikke som egnet til mat. Fisket bør derfor baseres på målrettet gjenutsetting. Østensjøvannet er et ekstremt næringsrikt og grunt vann, og kjennetegnes ved å ha høye konsentrasjoner av næringsalter, massive algeoppblomstringer og elendig sikt på sommeren. Maks dybde 3m, med gj.snitt på snaut 2m. Potensial for å fostre opp noen virkelig store fisker. Har selv sluppet tilbake gjedge på 9200g her, og hørt om troverdig fisk på litt over 12kg (og noen skrøner...). Organiske nedbrytningsprosesser på bunnen forbruker oksygen, og det kan derfor oppstå omfattende fiskedød av oksygen svikt sent på vinteren. Vannet er også kjent for å kunne ha oppblomstring av giftproduserende blågrønnalger om sommeren. Spesielt etter lange og varme somre med lite nedbør på sensommeren (vannutskifting). På høsten frigis algetoksinene til vannet og dette kan medføre funksjonssvikt hos fisken og gi omfattende fiskedød (angriper nervesystemet til fisken). Fiskebestandene varierer derfor mye. I et slikt næringsrikt vann så forventes det at mort skal dominere fiskesamfunnet totalt. Det gjør den derimot ofte ikke her, og det tyder på fiskedød som regulerende faktor. Dette kan være et problem for merkeprosjektet vårt, men det er verdt et forsøk. Det virker som om det er morten som sliter mest. Gjeddene spiser mye abbor og trolig en del karuss. Det er tidvis helt enormt med karuss (de tåler forøvrig ekstremt mye) som gyter langs land på forsommeren. Fra 1994–98 var vannet det beste storgjeddevannet i Osloomarka. Fisk over 5kg var helt normalt, og flere veide opp til 8–9. Noen hadde tydelige kjennetegn og de samme storgjeddene ble tatt på ismeite mange ganger år etter år. Det var også mye stor mort 400–500. Det ble vel tatt en og annen mort helt opp mot 800–900g! Mortebestanden kollapset først, deretter ble abborer nesten borte, og noen år senere var storgjeddene borte. Så ble det igjen mye mort, abbor og bare smågjedder. Vinteren 2005/06 forsvant morten på nytt, og det ble observert en del døde storabborer under isen. I 2007 begynte det å dukke opp noen flere store gjedder mellom 5–7kg, men det var fortsatt vesentlig tettere av smågjedder enn i glansdagene, da det omtrent ikke ble tatt ei gjedge under 2,5kg. Nå er det bra med gjedge fra 1,5–2,5kg, og det er altså allerede lufta ei gjedge på 7740g denne sesongen. Raskt tilslag, små kroker, avkrokningsmatte og en lang nebbtang for skånsom krokfjerning, er nødvendig grunnutrustning ved seriøst ismeite. Det er de største som er klart viktigst å sette tilbake. Straks isen legger seg er det mange fiskere, og ikke minst skøyteløpere utpå. Karussen og ålen er passive om vinteren og derfor indirekte fredet av fuglereservatbestemmelsen med fiskeforbud i den isfrie tiden av året.

Meld fangster til dag@ofa.no.

Bidra til å bevare de store og sjeldne fiskene. Gi tilbakemeldinger på gjenfangster med nummer, lengde og vekt.

(Det er merkenummer og lengde som er viktigst å notere). Mål lengde fra snute til ytterste halespiss. Slipp fiskene tilbake uten å fjerne merket.

Nytt fra Oslo Elveforum

Leif-Dan Birkemoe

Oslo Elveforum avholdt sitt kombinerte Fag- og årsmøte 12. mai på Nordre Lindeberg gård.

Her møtte rundt 30 representanter fra elvegrupper og foreninger i Oslo. På dagsorden for fagmøtet sto Alnaelva med spesiell vekt på de aktuelle saker som berører Alnabruterminalen og Kommunedelplan Alna miljøpark. Det ble også orientert om Grøntstrukturplanen som ventes å bli lagt ut til høring etter sommerferien. På årsmøte ble følgende representanter valgt til styringsgruppen:

Medlemmer:

Leder: Ida Fossum Tønnessen
(Mærradalsbekken)
Nestl./sekr: Leif-Dan Birkemoe
(Østensjøvannet)
Kasserer: Leif Bertnes
(Ljanselva)
Unni Eriksen
(Frognerelva)
Øyvind Traagstad
(Akerselva)
John Tibballs
(Lysakerelva)

Varamedlemmer:

Vidar Berget
(Alnaelva)
Frithjof Funder
(Ellingsrudelva)
Harald Lundstedt
(Gjersjøelva)
Ida Hvoslef
(generell)
Ulf Fredriksen
(generell)
Bo Wingård
(Lysakerelva mm)

Rådgivergruppe med møterett: Tor Holtan-Hartwig, Sigurd Tønsberg og Karsten Sølve Nilsen.

Kontakter for fiskeinteressene: Hjalmar Eide og Knut Vadholm.
Velkontakt: Kjell Fr. Jacobsen

Valgkomité: Trine Johnsen, Ingrid Nissen og Frithjof Funder (leder)

Revisor: BDO Noraudit Oslo DA

For mer informasjon om Oslo Elveforum se nettsiden: <http://www.osloelveforum.org/>, lett tilgjengelig som lenke fra hjemmesidene til Østensjøvannets Venner.

Moskusand. Opprinnelig er den fra Sentral- og Sør-Amerika. Blir lett fortrolig og er meget rolig. God egg-legger og ruger. Dette sto det å lese om den litt spesielle anden som ruslet rundt i buret på Nordre Lindeberg gård sammen med flere andre arter.

Hamsun-eika på Bryn

Leif-Dan Birkemoe

«I skråningen står et stort eiketre som ble plantet på Knut Hamsuns 60-års dag», står det i 100 års-skriftet til Eduard Fett & Co, Høyenhall Fabriker i 1971. Det må da ha vært i 1919.

Hamsun-eika er egentlig lettest å legge merke til om vinteren uten løv. Da står den fram som et godt voksent tre i skråningen ned mot Bryn Senter.

Eika ble plantet mellom fabrikk og villaen Christinedal. Den gang var fabrikk i full drift og villaen mye brukt av fabrikk-eier og riksantikvar Harry Fett. På vei inn til villaen måtte man passere eika som lå litt i utkanten av eplehagen. Egentlig et sentralt sted, selv om den ligger litt i bakevja i dag. Derfor må mange av Harry Fets kunstner-venner ha sett eika. Det er den eneste eika på tomten og ville derfor med tiden bli i et markant tre.

Det er ikke funnet noen opptegetninger om hvem som var til stede ved planting av eika. Knut Hamsun (1859–1952) kjøpte Nørholm i 1918, så han var nok ikke langt unna. I 1917 kom Markens Grøde, en roman han fikk Nobels litteraturpris for i 1920.

Mellom industri og kultur

Hvordan kan vi være sikker på at det er nettopp dette treet som er Hamsun-eika? Jeg stilte det spørsmålet til Harry Fets datter, Inga Marie (90), da vi en sommerdag i 2007 ruslet rundt i hageanlegget mens hun fortalte om stedet slik det var i hennes ungdom. -Jeg var jo bare ett år den gangen forteller hun, men far fortalte meg at de hadde plantet dette treet på Hamsuns 60-årsdag. Hun pekte på treet og sa at det er den eneste eiketreet på eiendommen.

Ettersom 2009 er utpekt til Hamsun-året, 150 år etter hans fødsel, kan det være naturlig å minnes treet som ble plantet her for 90 år siden.

Østensjø historielag 10 år

Leif-Dan Birkemoe

Østensjø historielag markerte de første 10 år med et jubileumsmøte på Nordre Skøyen Hovedgård 11. februar 2009. Det var hilsninger fra Bydelen ved Arnfinn Aabø, fra Østensjøvannets Venner ved Amund Kveim og fra Fellesrådet for historielagene i Oslo ved Tom Vadholm. Bjørn Lilleeng, som både initiativtaker til lagets opprettelse og leder fra starten til Knut Helge Midtbøe tok over for ett år siden, fortalte litt om etableringen av historielaget.

I sin hilsen kunne Tom Vadholm fra Fellesrådet for historielagene i Oslo opplyse at det nå er 22 historielag i Oslo med 9.000 medlemmer. Historielag i byen er noe nytt, mens det på landet er mer naturlig med felles historie for laget og kommunen, mente han.

Som sitt emblem har Østensjø historielag benyttet merket på tårnspiret på Nordre Skøyen Hovedgård. Det ble satt opp av Jess Carlsen (1698–1777). På dragen står hans initialer og årstall.

Tanker om oppstart og fremtid

Bjørn Lilleeng minnet om at det ikke er slik at interessen for lokalhistorie hadde vært fullstendig manglende før Østensjø historielag kom på banen. Både Bryn vel, Østensjøvannets Venner, Deichman og andre foreninger og privatpersoner hadde drevet lokalhistorisk virksomhet i mange år. Her trakk han frem utstillingen av bilder på Deichmanske bibliotek på Oppsal i 1996 og de lokalhistoriske videoene produsert tidlig på 90-tallet.

Motivet for å starte historielag var likevel å få enda mer fokus på Østensjø lokalhistorie. Mange synes det var viktig å rendyrke også disse sidene ved det flotte området vi bor i. Østensjø er jo kjent for sin unike blanding av natur og nærhet til byen. Et historielag kan jobbe systematisk med å trekke kulturminnene fram i lyset.

Vandring og foredrag var til å begynne med hovedbeskjeftigelsen, men også prosjekter har fått oppmerksomhet. Bjørn trakk her fram Østensjø lokalhistoriske bilder i samarbeid med Østensjøvannets Venner og Deichmanske bibliotek. Kulturkartet ble nevnt som et annet vellykket prosjekt også i samarbeid med Østensjøvannets Venner.

For de neste 10 år antydte Bjørn at man kanskje ville bli mer aksjonsrettet. Dette begrunnet han med at de kulturminnene vi har igjen i bydelen utsettes for et stadig større press.

Drabantbyen og høyblokkene på Bøler

Arkitekt og forsker Jon Guttu (fra Godlia) holdt deretter et tankevekkende foredrag om *Drabantbyen – Hva var idealene?*

Hva ble realisert?

Beretningen om det engelske begrepet «Satellite City» ble begrunnet som bakteppet for fremveksten av drabantbyen i Norge etter krigen. Jon Guttu tok oss med gjennom en rekke planprosesser blant arkitekter og politikere, veide for og i mot nye og gamle tanker for boligbygging samtidig som han viste til en rekke eksempler.

Høyblokker er et kjennetegn ved drabantbyen. Marseilles kom med den første høyblokken utformet av den franske urbanist og arkitekt Le Corbusier. De norske modernistene var imponert, men Rinnan var skeptisk. Høye og lave hus var løsningen for å unngå likheten, mente Le Corbusier. Med høyblokkene på Bøler

kom gjennombruddet for høyblokkene i Norge. Man sparte terrenget, etter Le Corbusiers oppskrift. Det ga derfor rasjonell utnyttelse. Høyblokkene i Bølerlia fikk Sundts pris for god arkitektur. Det var på 1950-tallet dyrere å bygge høyblokker enn lavblokker, men etter hvert gikk kostnadene ned.

Glemmes må heller ikke jubileumskaka som falt i god smak blant de fremmøtte.

Skjult forurensning stoppet: Overvannsrøret langs Østensjøveien skiftet

Leif-Dan Birkemoe

I forbindelse med legging av fjernvarmeledningen til Hafslund ble overvannsrørene langs Østensjøveien og Østensjøvannets østside skiftet ut. En prat med de som foresto arbeidet avdekket en nesten utrolig forurensning fra de gamle rørene.

Til høyre det gamle sprukne overvannsrøret som har forårsaket mye lekkasje til naturreservatet. Det ble spylt og slammet suget opp før nytt rør ble lagt ned. Røret på tvers fører vannet fra Grønlibekken ut i våtmarka. Det var også tett med lite fall. Det er nå rettet opp og skiftet ut.

En av karene som jobbet med opprensningen hevdet at overvannsrøret langs Østensjøveien var solid fundamentert, men at hele området inklusive Østensjøveien var sunket. Dermed ble det lite fall med derav reduksjon i transport av vann. Det luktet forferdelig, karene sa det var som når de renses opp på en bensinstasjon. Oljeavfall fra biltrafikken og avrenning fra lekkende oljetanker mente de var hovedårsaken. Kun et lite felt øverst i røret var åpent for transport av overvann, resten var slamavsetninger. Det var dette slammet de spylte vekk og suget opp i slamsugebilen med kapasitet på 8000 liter. De bekreftet mange lekkasjer i overvannsrøret på 50 mm innvendig diameter. Hvor mye av dette lekkasjevannet som drenerte ut i naturreservatet kan det bare spekuleres på.

Nye rør er nå lagt, men spørsmålet er om disse rørene også vil bli tette

etter en stund. Men lekkasje ut i terrenget er forhindret med denne utskiftning.

Grønlibekken

Røret som fører Grønlibekken ut i Østensjøvannet var omtrent helt tett under Østensjøveien og turveien. Det skyldes setninger og derav lite fall. Røret ble spylt og det ble gjort klart for å sette ned en ny kum slik at det ble et bedre fall mot Østensjøvannet. Dette røret ble lagt nytt i slutten av 2005. Bare ca. 3 år etter var altså røret tett, stort sett som følge av lite fall og gjengroing. Og fallet mente de som jobbet på stedet trolig kunne føres tilbake til at terrenget langs turveien og Østensjøveien synker.

Etter at det nye røret med bedre fall var på plass rant vannet friskt ut i våtmarka. Egentlig burde det vært støpt en sementsjakt ut mot våtmarka slik at man lettere kunne renske opp ved gjengroing, mente de som jobbet på stedet.

Vannet fra Grønlibekken renner etter rehabiliteringen friskt ut i våtmarka. Stedet er rett vest for Grønlibakken.

Befaring med Fylkesmannen:**Hva kan gjøres for å verne reservatet og miljøparken?**

Leif-Dan Birkemoe

Det er Fylkesmannen i Oslo og Akershus som har forvaltningsansvaret for Østensjøvannet naturreservat. Reservatet utgjør kun selve vannflaten, litt av bredden og litt av skogen i nordvest. Bøgerudmyra inngår også som del av reservatet. I prinsippet er det ferdselsforbud i reservatet i isfri årstid. Skal vi greie å overlevere Østensjøvannet naturreservat til neste generasjon i god stand, må reservatbestemmelsene overholdes.

De nære områdene inntil reservatet, definert som Miljøparken, er Oslo kommunes ansvar, dvs. Friluftsetaten. Det som til tider er vanskelig å fastslå er hvor ansvarsgrensene går. Trækker man f. eks. ned vegetasjonen i Miljøparken regulert etter plan- og bygningsloven med konsekvenser for reservatet underlagt naturvernloven, må Fylkesmannen og Friluftsetaten snakke sammen. Det er gjerne slike saker Østensjøvannets Venner tar opp med de berørte parter for å bringe klarhet i ansvaret. Foreningen ser ofte helheten raskere en den enkelte etat, enten den er statlig eller kommunal.

Ut fra bl.a. slike avgrensingsbetraktninger inviterte Østensjøvannets Venner Jon Markussen fra Miljøvernabdelingen hos Fylkesmannen til befaring i mai. Befaringsdelegasjonen fra styret i Østensjøvannets Venner bestod av Amund Kveim, Finn Arnt Gulbrandsen og Leif-Dan Birkemoe.

Vern og bruk

Vi gikk rundt vannet og gjorde flere observasjoner det vil bli tatt fatt i. Som kjent er det spesielt på bakgrunn av flora og fauna Østensjøvannet er fredet. Derfor var det på befaringen også viktig å ha med ornitologisk ekspertise, representert ved Håkan Billing fra

Norsk Ornitologisk forening, avd. Oslo og Akershus. Det er en stor utfordring å legge forholdene til rette for gunstigst mulige forhold i hekke- og trekktiden. Også hekkeplasser må skjøttes og hvis mulig må nye utvikles. Samtidig som fuglene må beskyttes mot uønsket aktivitet er Østensjøvannet et yndet sted for fotografer og andre fugleinteresserte. Hvor er de beste steder man kan betrakte fugl? Kan det tilrettelegges bedre? Det er dessverre flere steder skjemmende tråkk i takrørbelte av ubetenksomme fotografer, fiskere og andre, m.a.o. klare brudd på reservatbestemmelsene.

Hekketid og trafikk

Turveiene representerer en forstyrrende faktor i hekketiden. Hva kan gjøres for størst mulig ro? Når Østensjøveien får sykkeltrasé, vil det avlaste turveiene? Morgenfriske syklistene og joggere er gjerne de første som griper inn i naturens orden. De merker det kanskje ikke selv, men mange fuglearter har en annen oppfatning og reagerer med å forlate området. Trekkfuglene drar videre raskere enn de ellers ville gjort og området velges bort som hekkeplass. Med andre ord kunne naturopplevelsene for publikum bli langt mer attraktive enn i dag. Og hva kan gjøres for å få brukere av miljøparken til å rette seg etter bestemmelsene? Skiltene som fylkesmannen har satt opp i reservatet må fornyes, de er både for svake i konstruksjonen og dessuten ser de ut til å være et attraktivt samlingsobjekt!

Med sin bynære beliggenhet er Østensjøvannet utsatt for et press de færreste reservater opplever. Av ca. 130 naturreservater i Oslo og Akershus er trolig Østensjøvannet det mest utsatte. Utfordringene som ligger i å beskytte vegetasjon og å legge forholdene best mulig til rette for trekkfugl og hekkende fugl, er derfor en av de største oppgavene ved vannet i dag.

Befaringsdelegasjonen står der Bølerbekken går i rør under turveien.

Fra vestre Amund Kveim og Finn Arnt Gulbrandsen fra ØVV, Jon Markussen fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Håkan Billing fra Norsk Ornitologisk forening, avd. Oslo og Akershus.

SABIMA

SAMARBE

Flott naturmangfoldlov - men noen mangler

Tekst: Rune Aanderaa

Etter mange års arbeid ble den nye naturmangfoldloven lagt fram 3. april i år. 9. juni ble den godkjent i Odelstinget. Vi trykker her kommentarene fra SABIMA (samarbeidsrådet for biologisk mangfold) ført i pennen av daglig leder, Rune Aandera.

Den nesten 40 år gamle Naturvernloven er for lengst gått ut på dato. Tapet av biomangfold er stort og vedvarende, og vi trenger nye, kraftfulle virkemidler basert på vitenskapelig kunnskap. Naturmangfoldloven leverer langt på vei varene!

Det er imidlertid skuffende at oljebransjen har vunnet fram og fått særbehandling. I havet, utenfor 12 nautiske mil, blir bare overordnede prinsipper gjeldende. Viktige, konkrete virkemidler for å ivareta biomangfold følger ikke med.

Men mye annet er på plass og det er grunn til å gratulere miljø- og utviklingsminister Erik Solheim og hans iherdige statssekretær Heidi Sørensen.

Trua arter

Hittil har freda arter kun vært beskyttet mot direkte høsting. En barnehånd kan ikke plukke en fredet orkidé, men den kan «plukkes» med gravemaskin av en grunneier som vil grøfte myra den vokser på eller bygge kjøpesenter. Dette snus nå helt om på. Prioriterte arter vil plukkes ut på vitenskapelig grunnlag, og alt som truer artene og naturen de lever i (arternes «funksjonsområder») vil være beskyttet. Alle vil få krav om handlingsplaner, og mange vil få tilskuddsordninger.

Et «bevaringsprinsipp» er i dag gjeldende for krypdyr, amfibier, pattedyr og fugler. Med Naturmangfoldloven utvides dette gjennom det såkalte «forvaltningsprinsippet» til å gjelde høsting av alle dyr, mens planter og sopp fortsatt kan høstes innen bærekraftige rammer. Om noen finner ut at de kan tjene penger på en billemixtur, må man nå altså først ha tillatelse.

Det er svært synd at trua arter ikke får samme beskyttelse i havet. Snegler, krepsdyr og fisk til havs vil fortsatt leve et mer farefullt liv enn slektninger på land og i ferskvann. Det er ingen logisk forklaring på dette, annet enn at oljebransje og fiskeri-næring har fått gjennomslag for å kunne holde på uforstyrret.

Nedgang i mange fiskebestander og ødelagte korallrev viser at de ikke fortjener en slik status.

Utvalgte naturtyper

Det er slått overveldende klart fast av Artsdatabanken at hovedårsaken til tap av biomangfold er ødeleggelse av deres leveområder. Lovens nye virkemiddel utvalgte naturtyper er derfor meget viktig. På vitenskapelig grunnlag vil de mest trua naturtypene velges ut, og en egen forskrift vil automatisk kreve at kommuner som har slik natur tar vare på den. Dette kan være gamle slåttemarker, kystlynghei, elvedeltaer, rike myrer og spesielle skogtyper.

Kommunen kan ikke gjøre noe som ødelegger uten grundig prosess og aksept fra staten. Men det betyr ikke at alt er forbudt! Poenget er å beskytte de kvalitetene som er viktige for naturen akkurat der. I noen av naturtypene må man til og med fortsette med eller gjenoppta tradisjonell bruk som brenning, slått og beite. Loven innfører bevaringsmål for all natur, slik at det er resultatet som betyr noe – ikke hva man gjør eller ikke gjør.

Ot.prp. nr. 52 (2008–2009)

Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)

Tilråding fra Miljøverndepartementet av 3. april 2009,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)

1 Proposisjonens hovedinnhold

1.1 Innledning

Miljøverndepartementet legger med dette frem forslag til ny lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven). Den nye loven vil avløse naturvernloven og deler av lause- og inlandsfisdoven og villoven. Begge de sistnevnte lover vil imidlertid bestå som selvstendige ressurlover, men slik at generelle mål, prinsipper og regler for høsting og annet uttak følger av naturmangfoldloven. Samtidig med fremleggelsen av dette lovforslaget foreslås det endring i 15 andre lover. I tillegg er forhold mellom naturmangfoldloven og enkelte sentrale areal- og ressurlover som ny pandel av plan- og bygningsloven og havressurslova, avklart i arbeidet med disse lovene. Forslaget til ny naturmangfoldlov, samt forslagene til endringer i andre lover, legger opp til en felles tilnærming og samordning av regelverk som berører naturens mangfold.

1.2 Behovet for en ny naturmangfoldlov

I forvaltningen av naturens mangfold står vi i dag overfor store nye utfordringer som eksisterende regelverk ikke tar høyde for. I dag mangler vi bl.a. mål og generelle prinsipper for bærekraftig bruk av naturens mangfold. Vi har heller ikke et regelverk som hjemler muligheten til å gi generelle regler om alle arter og til å regulere alle fremmede organismer. Det er også behov for nye virkemidler for ivaretagelse av naturtyper og arter. FN-konvensjonen om biologisk mangfold av 1992 (biomangfoldkonvensjonen) som ikke forelå da naturvernloven ble vedtatt i 1970, gir dessuten en ny ramme for helhetlig naturforvaltning. Konvensjonen er den første store internasjonale miljøavtalen som så klart retter fokus mot sammenhengen mellom bruk og vern, samt fordelingsperspektiv. Dette berregnes i det norske regelverket. Videre har interessen for bruk av naturressurser – herunder genressurser – økt kraftig, og det knytter seg store økonomiske interesser til utnyttelsen. En samordnet lovgivning om naturens mangfold bør legge gjennomgående, felles premisser for miljø- og sektorforvaltningen. Utfordringen er å få et samkende

Og lykkelig er den bonde som finner en sjelden naturtype eller art på sin eiendom! En rekke tilskuddsordninger, både fra Landbruks- og miljømyndigheter, vil stå til disposisjon for å få til riktig forvaltning.

Verneområder

Lovgivningen for verneområder (Naturreservater, Nasjonalparker og Landskapsvernområder) blir stort sett som før, og dette systemet fungerer da også rimelig bra. Nytt og viktig er at bevaringsmålene også vil gjelde for verneområder, og at forvaltningsplaner skal foreligge samtidig med vernevedtak. Grunneiere kan glede seg over at prosessene for erstatning blir bedre, og at erstatningsbeløpene vil gå opp.

Nytt og viktig er det at man nå også skal fokusere på aktiviteter utenfor verneområdet som kan få innflytelse. Videre er det utmerket med en ny kategori for marine verneområder innenfor 12 nautiske mil.

Fremmede arter

Internasjonalt regnes fremmede arter som en av de aller største truslene mot biomangfold. Alle som har fått hagen invadert av iberisk skogsnegl eller fiskegarn fulle av kongekrabbe vet hvordan slike arter ødelegger det opprinnelige.

Loven vil inneholde en rekke nye og strenge virkemidler for å stanse innførsel av nye fremmede arter. Utenlandske planter kan kun brukes i hager og parkanlegg, og bare hvis det ikke er risiko for at de sprer seg. Dette vil gjøre lupiner og en rekke andre lumske planter umulig å bruke i Norge. SABIMA er særlig glad for at også utenlandske treslag er gjort eksplisitt forbudt i den nye loven, selv om granplanting på Vestlandet naturligvis også skulle vært med.

Det gjøres også flere andre uheldige unntak for en rekke fremmede arter som utgjør viktige trusler mot norsk natur. Disse hullene må tettes.

Havet

På en langt mer overordnet måte enn tidligere vil viktige forvaltningsprinsipper nå gjelde for havet. Bevaringsmål og kunnskapskrav vil gjelde for både havnatur og landnatur, og prinsipper som «føre-var» og «samlet belastning» vil gjelde ut til ytterste bølge 200 nautiske mil fra land.

Hele loven (med noen få unntak) vil gjelde innenfor 12 nautiske mil, noe som er et gigantisk fremskritt.

Det er likevel ille og helt ulogisk at de praktiske virkemidlene, som utvalgte naturtyper og prioriterte arter, ikke gjelder når vi

kommer lengre til havs. Naturen er vel ikke mindre verdt der? Det samme gjelder flere overordnede prinsipper, som «forenser betaler» og krav om å bruke forsvarlig teknologi. Her har olje- og fiskerinæring fått gjennomslag og blir forskjellsbehandlet sammenlignet med bønder, skogbrukere og husbyggere.

SABIMA vil delta i den nødvendige kampen for å snarest mulig oppdatere loven på dette området. Alle vil se at denne logiske bristen ikke kan vedvare, ikke minst når Norge fremmer krav om suverenitet over havområder i Nord.

Bioprospektering

Alle som vil ta ut og benytte seg av genetisk materiale fra spesielle arter i norsk natur må med den nye loven innhente tillatelse, og det blir mulig å stille vilkår om at staten og lokalsamfunn skal nyte godt av økonomiske og andre gevinster. Dette vil til og med et godt stykke på vei gjelde når nordmenn vil ta med seg hjem resultater av sine aktiviteter i utlandet!

Historikk

Naturvernloven er 40 år gammel, og har lenge vært svært utilstrekkelig. Helt siden konvensjonen om biologisk mangfold («Riokonvensjonen») i 1992 har det påhvilt Norge å oppdatere sin naturlovgivning. Rødlistene over trua arter blir lengre og lengre, og hver femte norske art er nå i større eller mindre grad trua at utryddelse.

Norge har forpliktet seg til å stanse tapet av biomangfold, men har lenge ligget etter EU og til og med USA på dette området. I Norge har det fram til nå vært tillatt å utrydde arter, noe som er uhørt i land vi liker å sammenligne oss med og helst være bedre enn. I Norge er blant annet grunneierretten nærmest hellig, på bekostning av fellesskapets goder. Og oljeindustrien legger en klam hånd over mange samfunnsområder, og mange politikeres sinn.

Tre nivåer

I den nye Naturmangfoldloven legges det stor vekt på kunnskapsbasert forvaltning. Innsatsen må settes inn der vi vet skoen trykker. Samtidig blir det ikke rom for å stanse forebyggende handling fordi vi mangler kunnskap.

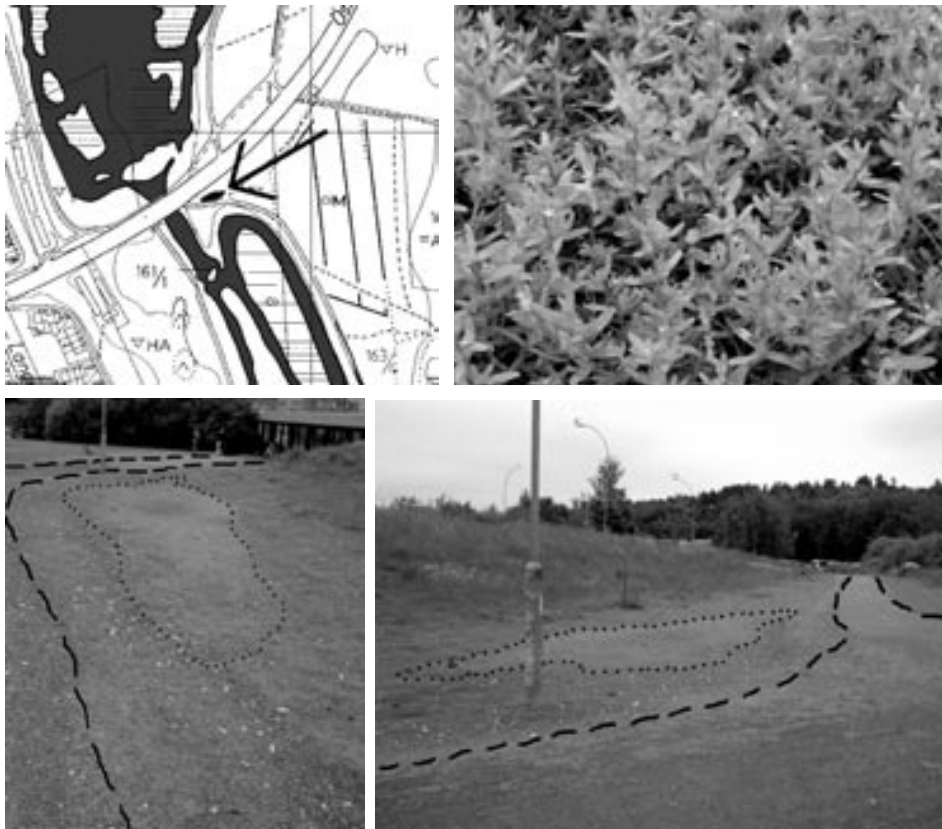
Miljøverndepartementet presenterer loven i tre nivåer. «Grunnmuren» er en rekke generelle regler og prinsipper som for eksempel bærekraftig bruk, kunnskapskrav, «føre-var», «miljøpåvirker betaler» og «samlet belastning». Dette vil gjelde all natur, og bli førende for all annen relevant lovgivning som plan- og bygningsloven, havressursloven og andre nærings- og sektorlover.

Neste nivå er virkemidler for «hverdagsnaturen» som ikke har strengt vern, der vi får utvalgte naturtyper, forvaltningsprinsippet for arter, regulering av fremmede organismer og miljøkvalitetsmål.

Den strengeste beskyttelsen får vi fortsatt i verneområdene (naturreservater, nasjonalparker og landskapsvernområder), og for prioriterte arter.

Vandreveronika i sørenden – vil den komme tilbake?

Jan Wesenberg beskriver i «Firbladet» sitt funn av Vandreveronika ved Østensjøvannet. Dette funnet blir spesielt viktig å følge fremover siden fremføringen av fjernvarmeledningen gjorde at det ble nødvendig med store inngrep akkurat der vandreveronikaen ble oppdaget. Nå følger vi spent med på om arten dukker opp igjen når maskinene har forlatt området etter endt arbeid for Hafslund.

Figurer: Den nye forekomsten av vandreveronika *Veronica peregrina* ved Østensjøvannet. Øverst tv: forekomsten inntegnet på ØK. Øverst th: nærbilde av den tette reinbestanden. Nederst: det er ikke lett å vise intens grønnfarge i svart/hvitt, men en kan ane den avvikende grånyansen på arealet innenfor prikkene. Stiplingen viser turveien.

Ny stor forekomst av vandreveronika *Veronica peregrina* ved Østensjøvannet i Oslo

Jan Wesenberg, Slireveien 7, 1164 Oslo blyttia@nhm.uio.no

Under fjorårets Villblomstenes dag snublet undertegnede over en masseforekomst av vandreveronika ved Østensjøvannet, nærmere bestemt ved turveidelet rett sørøst for brua, der én turvei går parallelt med Østensjøveien mot parkeringsplassen, mens den andre fortsetter sørover på østsida av Bogerudmyra. Hovedforekomsten var en tilnærmet reinbestand, som skilte seg tydelig ut med sin lysegrønne farge og som sikkert telte titusenvis av individer, skjønt her må jeg innrømme at selv tierpotensen er tatt ut av løse lufta. I tillegg var det mer spredte forekomster eller mindre flekker utofor det lysegrønne feltet. Individene var frodige, fra 2–3 til 10–15 cm høye, i blomst og begynnende frukt. Vegetasjonen er ekstremt gåsebeitet plen, og som typisk er består den i hovedsak av krypkvein *Agrostis stolonifera* med innslag av tungtras *Polygonum aviculare* coll. og tunbalderbrå *Chamomilla suaveolens* (skjønt disse artene var lite framtrepende i den massive reinbestanden av vandreveronika). Masseforekomsten vokser i en så vidt merkbar fosenkning som sikkert er periodefuktig/periodeoversvømt.

Funnopplysninger:

Hb O 184352 Oslo: Oslo: Bogerudmyra, ved turveikant. Ekstremt kort gåsebeitet krypkveineng med tungtras og tunbalderbrå, svært tett bestand på ca 10 x 3 m, antakelig titusenvis individer, og noen flekker utenom. PM 0259,3960. 17.06.2007 Jan Wesenberg

Vandreveronika er en ettårig amerikansk art som likner på vårveronika *V. verna* og bakkeveronika *V. arvensis* i å være opprett og består hovedsakelig av en enkelt toppstilt blomsterstand med et oftest enkelt og kort sterilt stengelavsnitt nedenfor, men skiller seg lett fra disse ved å ha mye smalere blad. Blomstene er knøttsmå, selv sammenliknet med vårveronika, de er bleike og åpner seg nesten ikke.

Elven (i Lid & Lid 2005) fører opp to underarter av vandreveronika: typeunderarten ssp. *peregrina*, som skal være "snau eller om lag snau", og som er den som er under spredning som ugras i vår tid, og ssp. *xalapensis* (mølleveronika), som skal være "mykje kjertelhåra", og som kun er oppgitt fra Bergen 1928. Populasjonen ved Østensjøvannet var ikke det undertegnede ville karakterisere som "snau eller om lag snau", selv om det kan diskuteres hvor mye "mykje kjertelhåra" er. Derfor kan funnet ikke anses som sikkert bestemt til underart. Karakteren er relativt og vanskelig å vurdere uten å bruke sammenlikningsmateriale fra harbariet. En kan likevel anta at det er typeunderarten det dreier seg om.

Ifølge Elven i Lid & Lid (2005) er typeunderarten bofast og antakelig under spredning i landet, men er oppført med enkeltkommuner, og spredningen kan derfor ikke regnes som særlig rask. Arten er kjent fra Oslo siden 1891. Hovedlokaliteten i Oslo har i alle år vært Botanisk hage. Status for arten i Norge ble oppsummert av Grøstad et al. (1999).

Det ser ut som spredningen i nyere tid skyldes at arten har kommet inn og etablert seg i

inntegnet på ØK. Øverst th: nærbilde av den tette reinbestanden. Nederst: det er ikke lett å vise intens grønnfarge i svart/hvitt, men en kan ane den avvikende grånyansen på arealet innenfor prikkene. Stiplingen viser turveien.

planteskoler/gartnerier, og deretter havner ut i folks hager etter det.

Arten er liten og ynkelig, og antakelig helt uegnet til å vokse i naturlig vegetasjon, slik at den neppe kan bli noen problemart.

Det er vanskelig å tenke seg noen annen kilde til denne forekomsten enn grøntsektoren i en eller annen versjon. Frøkilden er antakelig å finne på en eller annen planteskole eller gartneri, uansett om den konkrete spredningsveien er via fugl eller maskiner, og om spredningen har vært direkte eller det har vært trinn på veien i form av andre (ukjente) populasjoner et eller annet sted i regionen.

Vi får se hva som skjer med denne konkrete etableringen i de nærmeste åra.

Litteratur

Lid, J. & Lid, D.T. 2005. Norsk flora. 7. utg. ved Reidar Elven. Det norske Samlaget.
Grøstad, T., Melseth, T.H. & Halvorsen, R. 1999. Vandreveronika *Veronica peregrina* i Norge. Tre nyfunn fra Vestfold. Blyttia 57:132-137.

11

Du kan også lese om vandreveronika i den «virtuelle floraen» på nettet. Se følgende nettadresse:
<http://linnaeus.nrm.se/flora/di/scrophularia/veron/veropeg.html>

En nysgjerrig liten mus

En musefortelling av Johan Mollatt

Jeg hadde vært borte ved utløpet av Østensjøvannet og sjekket vannstanden, og gikk hjemover langs vadedammen. Min kone Titteliten sto og ventet på meg.

Hei, der kommer en mus ropte hun til meg, og ganske riktig, en liten svart prikk viste seg å være en mus i full musegalopp mot meg. Litt uryddig i løpet, som en Petter Solberg som trår på for mye. Det var høye snøkanter på begge sider.

Jeg stoppet opp og tenkte at musa ville passere meg på styrbord eller babord side. Jeg var jo en stor hindring i løypa.

Men musa holdt kurs rett mot meg. Ja vel, kanskje den hadde tenkt å passere meg mellom beina, som en båt på kurs mellom to staker?

Men vel fremme ble det bråstopp og musa startet med å undersøke hindringen. Sannlig en modig og nysgjerrig krabat.

Jeg hadde på meg brune semskede støvler. Kanskje var musa kald på beina, eller den betraktet støvelen som en artsfrende. I alle fall krabbet den opp på skotuppen og slo seg til ro med halen over hodet. Søren, der skulle jeg hatt med digitalapparatet mitt. Der lå den og koste seg en stund.

Jeg lurte på om jeg skulle bøye meg ned å klø den på ryggen, men lot det være. Jeg husket på den gang jeg skulle redde et lemen opp i robåten. Det var langt til land på alle sider, men utakk er verdens lønn. Da jeg fisket opp den lille krabaten, kvitterte den med å hugge fortennene i fingeren min.

Etter en stund krabbet musa ned og fortsatte undersøkelsen av støvlene mine. Jeg lurte på om den hadde tenkt å krabbe opp innenfor overtrekksbuksa, men så ombestemte den seg.

Jeg gikk et lite skritt frem, og musa hadde fått nok og løp i god fart over snøkanten og forsvant inn i snøhulen sin.

Rart at man synes at mus er noen søte små dyr, for hjemme setter jeg opp musefella med en god ostebit. Jeg så etter da jeg kom hjem, men heldigvis var det ingen mus i fella. Vi mennesker er noen rare vesener. En hyggelig opplevelse var det.

Johan, 16. februar 2009

**Johans «stand-in»-mus, slik forfatteren opplevde møtet.
Foto: Johan Mollatt.**

Nytt middel mot den forhatte iberiasneglen

Audun Brekke Skrindo

Kampen mot iberiasneglene raser som aldri før. I år er det også dukket opp et par nye ideer til hvordan denne invaderende arten skal bekjempes.

Sivilagronom Torstein Mo har kjempet mot snegler i 20 år. Han og mange andre mener at kampen mot iberiasneglene kanskje kan være vunnet. Metoden går i korthet ut på å utnytte at sneglene er åtseleter på sine egne artsfrender. Metoden er å legge ut døde snegler som er infisert med rundormer (nematoder). Bakterier i ormene svekker sneglene slik at de dør. Når de infiserte sneglene blir svært svekket kommer andre friske snegler og spiser på disse igjen. På denne måten kan vi smitte store deler av sneglepopulasjonen med rundormer.

Iberiasneglen blir antagelig ikke utryddet fra landet. Forsøk viser imidlertid gode resultater på metoden, og metoden vinner klart over mange av de andre forslagene til bekjempelse av iberiasnegl.

Du får tak i de bakterieinfiserte netamtodene gjennom middelet «Nemaslug».

Kilder til ytterligere informasjon:

Et «supersøk» på mylder.no (søker i norske nyhetsmedier):

<http://www.mylder.no/super/?query=iberiasnegl>

Snegledugnaden: <http://snegler.bioforsk.no/>

Snegleartens antatte spredningsmønster i Europa: <http://snegler.bioforsk.no/nb/node/268>

Gjør et søk på iberiasnegl på nettet (f.eks. på google.no)

«Kanonmat» til årets sauer

Leif-Dan Birkemoe

Ti søyer skal i sommer holde kulturlandskapet ved Bakkehavn i hevd – en jobb beitedyrene utfører som del av kostholdet. Da de lett oppskakede dyrene løp ut av tilhengeren som var rygget helt inntil grinda til beitefeltet, var de kun opptatt av en ting: starte sommerjobben med en gang.

Kontroll av dokumenter ved ankomst til Bakkehavn. Fra venstre saueier Lise N. Hartviksen, veterinærene Arne Krøvel og Gunhild Haugejorden fra Mattilsynet.

Sauene var så overveldet av alt det grønne at de nærmest ikke ensen barna fra Havnehagan Friluftsbarnhage eller beboerne fra Abildsø bo- og rehabiliteringssenter som bivånet hendelsen fra sine respektive steder.

Transporten til Oslo var godkjent, men plassen i tilhengeren likevel ikke spesielt romslig.

Fra tilhengeren bar det rett ut i enga.

Dispensasjon for midlertidig flytting fra Akershus til Oslo

Saueneier er som i fjor Lise N. Hartviksen fra Søndre Nesgutu gård i Slatlum. Det er forbud mot flytting av småfe over fylkesgrensen for å begrense utbrudd av smittsomme sykdommer, blant annet skrapesyke. Skrapesyke er en alvorlig sykdom på sau og geit, og den er svært vanskelig å bekjempe. Det offentlige, brukerorganisasjoner og den enkelte dyreeier bruker årlig store ressurser på å kontrollere status for skrapesyke. Derfor må saueiere ha dispensasjon til midlertidig flytting av sau fra Akershus til Oslo. Vilkaaret for å gi dispensasjon er at det foreligger et særskilt tilfelle, at dispensasjonen ikke er i strid med de internasjonale forpliktelser Norge har påtatt seg, samt at hensyn til folk og dyrs helse blir ivaretatt. Og dispensasjonsmyndigheten har faktisk funnet ut at det er et «særskilt tilfelle» å få beite på Bakkehavn i et godt beskyttet miljø! Østensjøvanets Venner fikk også i år hederlig omtale for et solid gjerde og rikelig tilgang på vann. Rundt hele innhegningen er det i tillegg elektrisk gjerde. Plakater til publikum er også satt opp.

Sauene ble kontrollert av veterinær ved avreise til Oslo der to veterinærer fra Mattilsynet var på plass og kontrollerte at alt var som det skulle være ved ankomst. Hver enkelt sau ble kontrollert, nøye journalført med riktig øremerkenummer og funnet å være ved god helse.

Barna i naturbarnehagen stod helt inntil gjerdet for å være blant de første til å møte sauene.

«Kanonmat»

Enga med saftig grønt gress var tydelig til stor glede for sauene som kom fra et kosthold med kraftfor og inneliv. Faren er, sa Lise, at de til å begynne med rett og slett kan spise for mye av det saftige gresset som hun kalte for «kanonmat». Men her skal det spises jevnt og trutt helt frem til slutten av august på et område riktig avpasset i størrelse for ti sauer - 2,5 mål per sau er en slags arealenhet for beitebehov. Lam kommer eventuelt i tillegg uten noe krav til eget arealbehov. Det er i stor grad søyen som spiser for lammene sine.

Sauene startet beiting av «kanonmaten» umiddelbart etter ankomst.

De ti sauene er alle født i 2007. Lammene («jentene») som beitet på Bakkehavn i fjor beiter i år ved FOD-gården på Klemetsrud der Lise har en gruppe på 13 sauer i sommer. I år var det altså ingen lam som fulgte med, kanskje litt stusselig, særlig for barna i barnehagen. Men barna var likevel raskt ute med sitt eierskap til sauene – det gikk ikke lang tid før de ropte «det er sauene våre!»

Tre av de ti sauene var «sorte får».

Barna tegner Østensjøvannet

Rønningjordet barnehage har jevnlig turer til Østensjøvannet for å se og lære mer om naturen. Vi spurte barnehagen om ungene kunne tegne inntrykkene fra et slikt besøk. På de følgende sidene ser vi ungenes frie fantasi over hva de opplevde i miljøparken. Det er bare å nyte fargebruken. Alderen på kunstnerne er fra 3 til 6 år. Redaksjonen takker alle ungene for fine bidrag.

forts. Rønningjordet barnehage tegner Østensjøvannet

Tunet på Nordre Abildsø gård i 1925. Gustav Adolf Gustafson med sin kone Sigrid med et av barna på armen. Melkebilen var trolig den aller første i distriktet. Foto: Oslo Museum.

Ellers viser folketellingen for 1900 at de på gnr. 160, bnr. 1 Abildsø nordre hadde en agronom og gårdsarbeider, Gustav Kvale (f. på Slemdal 1880), melkekjøeren Carl Siver Nilsson (f. i Bohuslän 1879), fjøsarbeideren Karl Martiniusen (f. på Åmot i Østerdalen 1882), kokkepiken Augusta Johannesson (f. i Värmland 1882), barnepiken Anna Olsen (f. på Nes i Romerike 1875), samt kvegrøkteren Carl Johannesson (f. i Dalsland 1857), som sammen med sin hustru Christine Olsson, (f. i Värmland 1858), bodde i drengestua, hvor hun drev husgjerning.

Karnappmannen – del 14

– og andre viderverdigheter fra vår nære historie

Tekst: Erik Henning Edvardsen

I 1891, det året Minna Wetlesen døde, ble Abildsø gård solgt til Carl Gustafson (1845–1919) fra Värmland og hans hustru Margarethe Abelsen (1863–1946) fra Larvik: «Skjøde af 17. Februar 1891 fra Fr. Wetlesen og Minna Wetlesen ved Advokat C.M. Hansen ifl. Fuldmagt til C: Gustafson for Kr. 45.000,–. Ifl. Skjødet skal Tjenestehesteholdet for Fremtiden paahvile nærv. Brug. 31.470.

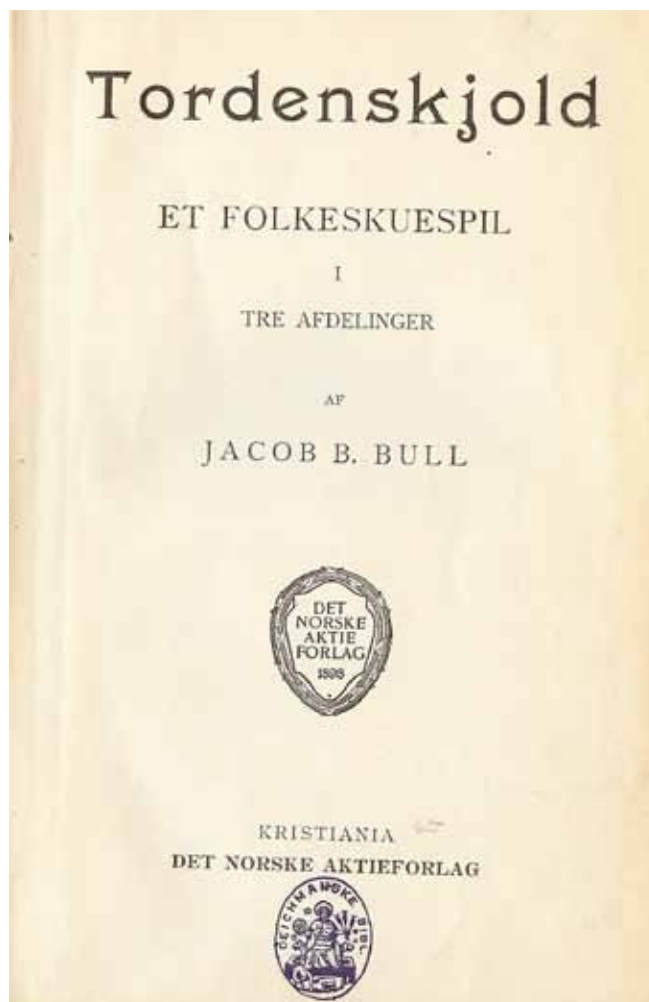
Intet slaraffenliv med melk og honning

Ved overtakelsen var ikke lenger Abildsø noe mønsterbruk. Fredrik Wetlesen hadde på sine eldre dager måttet se forfallet i øynene. Helsen og kreftene sviktet, og da han døde våren 1890, flyttet Minna til yngstedatteren i Asker. Carl Gustafson tok imidlertid fatt for å gjenskape fordums prakt, og hadde et brennende ønske om å drive godt, gammeldags bondebruk på gården.

Carl Gustafson satset på melkeproduksjon som bærebjelke i gårdsdriften. Ved folketellingen i 1900 var ekteparet Gustafsons oppført som foreldre til fem barn; Gustaf Adolf (1883–1960), Dagmar (1887–1935), Sverre (1890–ca.1900), Aslaug (1895–ca.1970) og Haakon (1899–ca.1970). Odelsgutten Gustaf står her titulert som jordbruksarbeider. Han ble senere gift med Sigrid Harriet Iversen Holtan (1883–1968), og var den som skulle overta gården. Dagmar, som fremdeles var elev ved middelskolen, ble gift med Thorstein Lynne (1879–1964), som vokste opp i drengestua på Manglerud. Allerede ved ti års alder druknet Sverre i Østensjøvannet. Hans lik er aldri blitt funnet. Aslaug forble ugift, mens Haakon flyttet til USA og bosatte seg i Delaware, hvor han arbeidet for kjemikalieprodusenten DuPont.

Ellers var også Gustafsons mor, enkefru Marta Gustafson (f. i Värmland 1827), på besøk da tellingen ble gjennomført. Carls ugifte storebror, Gustaf (1838–1918), hadde kommet opp i økonomiske vanskeligheter, og måtte i 1899 gå fra gård og grunn. Han bodde nå i leiegårdskomplekset Tollbugata 30 i Kristiania, og omtalte seg selv som reisende. Gustaf oppholdt

Tittelsiden av Jacob Breda Bulls bok Tordenskjold utgitt i Kristiania i 1901.

seg også i lange perioder på Abildsø, hvor han kun ble kalt for Onkel. Slik det står spesifisert under merknader i folketellingen var gårdens næringsveier: «Udsæd: Korn, Poteter, Kreatur, Heste, Kjør, Svin.» I tillegg hadde de bikuber, kjøkkenhage og frukttrær. Dessuten var det mye selskapelighet på Abildsø gård, særlig i høytidene. Derfor ble det hver jul slaktet ei ku, en kalv og tre griser.

Carl Gustafson fikk snart erfare at Abildsø ikke var noe Slaraffenland, hvor Abildsøbekken fløt breddfull av melk og honning, og lettstekte griser løp omkring og spurte gårdsfolket høflig om de ville ha skinke. Anskaffelsen av slike mengder kyr, bikuber og en hel liten svinefarm dro med seg mye slit og hardt arbeid. Datidens stridsspørsmål, åttetimersdagen, med en tredeling av døgnet i 8 timer arbeid, 8 timer fritid og 8 timer søvn, gjaldt ikke for folk i rurale strøk. Både for husherren og tjenestefolket var det kun snakk om å arbeide og sove, men innsatsen ga resultater. På det meste telte Wetlesens besetning omkring 50–60 kyr og 12–15 hester, mens Gustafson nesten fordoblet dette ved å bygge opp en besetning på rundt hundre kyr.

Ved underretning om oppfinnelser gikk det som det så ofte gjør utenfor innovasjonssentrene. En motsetter seg det nye ved å satse desto mer på det tradisjonelt kjente, enten det gjelder å bygge seilskip kontra bruk av dampkraft, grave kanaler fremfor å satse på jernbaner, eller å skaffe seg flere hester versus automobiler. Mens det ble færre hester i Kristiania vokste antallet hovdyr i omegnen. For første gang passerte Akerbøndene statistisk antallet hester blant byfolk. Unntaket var som så ofte før i historien de mer fremtidsrettede eierne av Abildsø. Finn Reinert Gulbrandsen har fortalt om melkeleveransene i Østre Aker, den gang han var barn, at gårdbruker Carl Gustafson på Abildsø trolig var den aller første i distriktet som gikk til anskaffelse av melkebil. Han antok at dette måtte ha skjedd allerede et par år før første verdenskrig. De daglige melketransportene til byen var visstnok på hele 500 liter, fordelt på to turer. Først reiste de inn ved 7-tiden om morgenen, og så om ettermiddagen cirka klokken 15. Hver runde tok omtrent fire timer, så det var en full dags jobb å kjøre melk.

Hendelser til dikterisk inspirasjon

Ved forrige århundreskifte kom også Abildsø til å gjøre sin inntreden i skjønnlitteraturen. Det skjedde gjennom den amorøse affæren, som vi tidligere har behandlet i «Karnappmannen» – del 4 (Sothøna nr. 24), mellom stattholder Woldemar von Løvendal (1660–1740), sønn av den berømte, Ulrik Frederik Gyldenløve og Sophie Urnes, og frøken Wilster, datter av Abildsø gårds eiere i perioden 1689–1720, oberst Peter Jacob Wilster og Marie Sophie Braunmann. Det var Carl Deichmann som skriftfestet og videreformidlet ryktene som verserte i selskapslivet i hovedstaden tidlig på 1700-tallet, men det var med professor Ludvig Daaes bok om Det gamle Christiania (1871) at det ble blåst nytt liv i saken. Trolig var Christiania-historien til Daae den direkte foranledning til at forfatteren og redaktøren Jacob Breda Bull (1853–1930) tok stoffet opp

Sidebygningen på Abildsø gård med vellingklokka. Foto: Leif-Dan Birkemoe

til dikterisk behandling i dramaet Tordenskiold. Et historisk skuespil i tre afdelinger (1899).

Daae har gjort rede for bakgrunnen til selskapsløven Løvendal. Han kom fra det saksiske hofflivet til utposten Norge, og innførte «en Magnificence og et Udvotes, som Nationen ikke var vant til siden hans Fader, den store Gyldenløve.» Han gav Baller og Maskerader, (de ældste bekjendte af denne Art Fornøielse her i Christiania), men paa samme Tid viste han sig ogsaa som en stræng Militær, stod tidlig op, lagde selv i sin Kakkellovn om Morgenens osv.; hans Audientssal, heder det, stod bestandig aaben. Længe vidste man at tale om en Maskerade, ved hvilken Løvendal havde forelsket sig i Oberst Wilsters Datter, der forestillede en Schäferin [dvs. en hyrdinne], de bleve 'usynlige for nogen Tid,' senere fandt man hendes Capot igjen ved Abildsø. Hans katholske Frue, der ei forstod vort Sprog, kunde saaledes have Grund til det Spørgsmaal, hun, skal have gjort, om hvad 'jaloux' hedte paa Norsk.»

Førstetrykket av Jacob B. Bulls drama var med tanke på oppførelse kun blitt utgitt i 16 eksemplarer, men kom to år senere i et større opplag for salg med den lille endring i undertittelen at «historisk skuespil» var blitt byttet ut med «folkeskuespil». I dramaet bærer unge frøken Wilster fornavnet Julie. Hennes skjebne er blitt viklet sammen med den unnnfallende onkelen, schoutbynacht (dvs. kontreadmiral) Wilster, som var øverstkommanderende for Nordsjøeskadren. Foruten visestatholderen, baron v. Løvendal, hans hustru og datter, er andre viktige personer i dramaet general Folckersahm, stadskaptein Peder Colbjørnsen i Fredrikstad, og sjøkrigshelten, Peter Wessel, fører av snauen «Ormen», og fra 1712 kapteinløytnant og ansvarlig for fregatten «Løvendals galey».

Dramaet utspiller seg i løpet av Den store nordiske krig, og starter med en folkefest i baron Løvendals hjem, på Fredrik IVs fødselsdag, 11. oktober 1710. Opptrinnet med hennes hatt som ble funnet ved Østensjøvannet, har fått en annen forklaring enn i kildene; i det hun foregående natt skulle ha tapt den i en feide med baron Løvendal. Frøken Julie Wilster er en omsvermet kvinne i selskapet, og gjenstand for heftig kurtisering fra selveste Peter Wessel (1690–1720):

Annonse for «Kassa», populært navn på Folkets Hus i Smedbergveien på Abildsø. POP-reviyen nr. 2. Onsdag 11. januar 1967, s.2.

Peter Wessel. Ved ikke, hvordan det er, frøken, men har den hele tid fornummet Eder som land i storm.

Julie Wilster. Saa vogt Eder for skjær og hold af!

Peter Wessel. Gaar altid lige paa, frøken Wilster. Faar saa staa til, om havn er at finde.

Julie Wilster. Da er I dumdristig.

Peter Wessel. Kann være dristigt at styre efter Eders lys – dumt – det kann ikkun tiden afgjøre.

Julie Wilster. Jeg har fast glemt Eders navn.

Peter Wessel. Agter skabe et, I ei skal glemme. Jeg, som Iver Huitfeldt.

Julie Wilster. Ved at dø. Da er det for sent.

Peter Wessel. Saa lær I mig at leve!

Julie Wilster. Kjender I mig?

Peter Wessel. I er jo som Norge. Tinder og blaanende dyb. Vil gjerne dø for sligt vidunderligt land.

Julie Wilster. Men ei leve derudi.

Peter Wessel. Norge er jo liv.

Julie Wilster. Nei. Norge er ikkun længsel.

Peter Wessel. Da lenges I!

Julie Wilster. Kan hælde; men efter hvem?

Peter Wessel. Hvad I længes efter vil jeg blive!

Julie Wilster. Da bliver I hele den store, vidunderlige verden.

Peter Wessel. Vied der mit liv ind. Beder tilgive! Kjen-der mig jo ikke.

Julie Wilster. Jeg tilgiver. For nu kjender jeg Eder.

Peter Wessel. Har altsaa fra nu en ven? Et maal?

Julie Wilster. I fører stærke seyl! I synes at tage alt det, I vil!

[Samtalen fortsetter mellom Petter Wessel, general Folckersahm og Julie Wilster:]

General Folckersahm. Folket ter sig gans udmærket! Skal I møte til ballet i nat som schæferin, frøken Julie? Den dragt klædte Eder saa wundervoll sidste nat ved maskeraden. Jeg har det fra hrr. baronen selv.

Julie Wilster. Som jeg var den gang, bliver jeg aldrig mer!

General Folckersahm. Bedaure! Da har mændene och I den nat begge tabt lige meget!

Peter Wessel. Hrr. general! Hvad mente I? Laa vist noget under.

General Folckersahm. Gewiss, hrr. kadet. Men hvad, det kan jeg gar nicht attestere, saasom striden foregik udi enerum. Men fortæller ikkun, at frøkenen udi schæferins uniform havde en duel mod hrr. vicesatholderen paa Abildsø - i alle fald fandt man morgenen derpaa efter maskeraden hendes capot derude.

Peter Wessel. Eer dette sandfærdigt?

General Folckersahm. So ein ding er aldrig sandfærdig - nicht war?

Peter Wessel. Da skulde hrr. generalen som mand af ære helst intet sige.

General Folckersahm. I er for ung. Jeg vil ey have

Driftsbygningen på Nordre Abildsø gård like før den falt sammen i 1989. I

Eders død paa min samvittighed.

Peter Wessel. Og I for gammel. Vil paa mit liv ey have Eders samvittighed.

Neste handling foregår på skansen av «Løvendals galey», med frøken Julie Wilster sittende på kanonlavetten. Året er blitt 1712. Senere er scenen en sammenkomst hos onkelen. Peter Wessel dukker overraskende opp og forteller at han ikke bare er blitt frikjent for Wilsters beskyldninger om dumdristighet, men at kongen selv har gitt ham adelsnavnet Tordenskiold i belønning. Julie Wilster får det tilbud å velge mellom å «være Tordenskjolds hustru eller forræderen Wilsters broderdatter!» Hun velger å avslå krigsheltens frieri for å følge sin degraderte onkel til Sverige for å tjene fienden. Andre akts annen handling utspiller seg i kommandantboligen på Fredriksten 15. desember 1718, hvor Julie Wilster, fordi hun var ulykkelig, hjemløs, og plaget av lengsel og sorg, beskyldes for å ha ønsket å hevne seg ved å få onkelen og broren til å hjelpe svenskene med å legge planer mot fedrelandet. Dernest møter vi den rettskafne kaptein Peder Colbjørnsen (1683–1738), halvbror til den berømte Anna Colbjørnsdatter (1665–1736), som to og et halvt år tidligere hadde lurt svenskene på Norderhov. Så følger den

Tordenskiold til havs.

berømte scenen der det lykkes Tordenskiold å være den første til å bringe kong Frederik IV nyheten om svenskekongen Carl VIIIs død ved Halden 2. juledag 1718, hvorpå han som belønning for det glade budskap blir utnevnt til Schoutbynacht.

I tredje akt møter vi igjen Julie Wilster. Handlingen foregår i kommandantboligen på Carlsten festning 27. juli 1719. Kledd i sort venter hun tappert på de norske seierherrene. Gjennom dramaet er det mye tankegods å spore fra Ibsens Kongs-Emnerne (1863), mens det i Julie Wilsters verbale konfrontasjoner med Tordenskiold fremtrer atskillige trekk av Furius søstre, de mørke, ibsenske kvinneskikkelser. Det påstås at onkelen hadde tatt seg videre til Russland, og det blir også antydnet at hennes bror fulgte med. Som en Hedda Gabler (1890) står Julie Wilster alene tilbake. Hun velger til sist å gå ut og ta sitt eget liv på nedre festningsvoll. Skuespillet ble første gang oppført ved Nationaltheatret 26. mars 1901, i regi av Bjørn Bjørnson (1859–1942), og med Ragna Wettergreen (1864–1958) i rollen som Julie Wilster. Musikken var komponert av Johan Halvorsen (1864–1935).

Julies far, oberst Wilster, omtales i skuespillet aldri direkte som husherre til Abildsø, men nevnes utelukkende som kommandant i Fredrikstad. Med hensyn til farbroren, schoutbynacht Daniel J. Wilster, er det historisk korrekt at han for sin unnfalighet ble klagd inn for Krigsretten av Tordenskiold, og at han ble tiltalt for forræderi. Etter å ha fått avskjed i nåde valgte han å gå over på svensk side i krigen. Også frøken Wilsters bror, Dominicus Wilster, var overløper. Han kom i fremmed tjeneste fra 1715. Etter oppholdet i Sverige avanserte han til artillerioberst i den russiske hær, og fikk følge av broren Christian Wilster, som etter avskjedigelse fra den dansk-norske hær 5. desember 1721, endte opp som ingeniørkaptein i Russland.

I 1990 skrev operasangeren Kjell Sørensen (1943–1997) en kantate over stykket i anledning 300-års jubileet for Peter Wessel Tordenskiolds fødsel. Musikken ble komponert av Kjell Marcussen (f. 1952). Tordenskioldkantaten ble første gang oppført på Ringve museum, som var enkesete for Tordenskiolds mor, 15. september 1990. Kantaten er senere blitt fremført

Foto: Grete Zahl

Utsnitt av foto fra et selskap på Abildsø gård rundt 1930. Gustaf Adolf Gustafson til høyre. Hans kone Sigrid i forkant.

av Sagene janitsjarkorps og Torshovkoret med solister under Tordenskioldsdagene i Frederikshavn både i 2004, 2006, og 2008. Også her spiller Julie Wilster en sentral rolle.

Forfatternes arkadia i Østre Aker

Jacob Breda Bull har sannsynligvis kommet i kontakt med eierne av Abildsø gård nettopp på grunn av skilderiene av frøken Wilster. Hans sønn, dikteren Olaf Bull (1883–1933), var jevn gammel med eldstesønnen Gustaf Gustafson, og var gjennom mellomkrigstiden en årviss sommergjest hos neste generasjon på Abildsø gård.

Med tanke på hvor idyllisk Abildsø lå til i landlige omgivelser, er det ikke å forundre seg over at flere fra Kristianias forfatter- og skribentmiljø fant stedet attraktivt både til rekreasjon og som dikterisk inspirasjon.

En annen forfatter som i 1920-årene søkte tilflukt på disse kanter var Helge Krog (1889–1962). Til litteraturkritikeren Paul Gjesdahl (1893–1969) skrev han et brev datert «Abildsø, 11. okt. [u.å.]», som tyder på at også han befant seg vel i det pastorale Arkadia som Østre Aker kunne fremby oppe ved Østensjøvannet.

I perioden 1910–1915 ble det bygget en del villaer og småhus på Abildsø, og ved den kommunale tellingen i 1920 bodde det 524 mennesker her. Med flere husstander og mer mennesker i nærmiljøet kom også flere aktiviteter til å finne sted. Allerede 26. januar 1915 ble Abildsø kvinnegruppe stiftet. Tre år senere, i 1918, bestemte medlemmene seg for å melde foreningen inn i Det norske Arbeiderparti, men deres fremste målsetning

var å skaffe et forsamlingslokale, slik at de kunne aktivisere medlemmene til å drive mer utadrettet virksomhet.

Der lekne barn og popfolk møtes

8. september 1923 var den store dagen kommet da Folkets Hus på Brannfjell kunne innvies, og snart ble det i tråd med et uttalt sosialdemokratisk ønske dannet barnelag og spilt teater der. Barnelagsarbeidet og det politiske foreningslivet i distriktet var uten tvil det mest vitale i hele Aker. Barnelagene fra sentrum og Grünerløkka kom ofte på besøk. Utfluktene foregikk hyppig gjennom hele sommerhalvåret, da det var et uttalt mål for barnelagslederne å gi byjentene og gateguttene naturopplevelser og å treffe likesinnede «fra Østkanten». Området var dessuten velegnet for aktiviteter ute i det fri.

Ti år senere, i 1933, brente forsamlingshuset ned til grunnen, men det måtte selvfølgelig bygges opp igjen. Det ble stadig oppført nye hus i området, så behovet for nye lokaler var åpenbart tilstede. I følge kretstallene for valget i 1935 var antallet stemmeberettigede steget til hele 1894 personer. Det var således en stor begivenhet da det nye Abildsø Folkets Hus sto ferdig i Smedbergveien 5, og kunne tas i bruk fra 1936. På folkemunne fikk samfunnshuset klengenavnet «Kassa», og i likhet med virksomheten i de forrige forsamlingslokalene på Brannfjell ble det også her holdt møter og spilt teater eller revy. Det ble arrangert kino i bygningen. B-filmer (western og romantikk) synes å ha vært de mest populære forestillingene blant stedets trofaste brukere. På 1960-tallet lanserte Abildsø Ungdomsklubb, (med en av brødrene Rosenblad, fra Svaneveien 20d, i spissen), «Kassa» som «MØTESTED for pop-folk i Oslo». De mest sagnomsuste gjestene var utvilsomt London-bandet The Yardbirds, kjent for megahits som «For Your Love», «Heart Full of Soul», «Evil Hearted You», «Shape of Things» og «Over Under Sideways Down», og for å ha fostret de legendariske gitaristene Eric Clapton, Jeff Beck og Jimmy Page. Trolig var det i 1967 at de opptrådte på Kassa, med Jeff Beck og sangeren Keith Relf som frontfigurer.

(Neste gang: Litografen P.W. Johannsen og den siste bonden på Abildsø.)

Heggspinnmøll igjen, men i mindre omfang enn sist

Audun Skrindo

Blant de mange artene som periodevis forekommer i enorme mengder (svermere) er det lett å glemme at arten selvfølgelig forekommer også i årene mellom hvert utbrudd. Heggspinnmøllens larver har igjen funnet fram til heggen rundt Østensjøvannet og du kan for tiden se den spise treets blader i stort omfang.

I insektfamilien spinnmøll (Yponomeutoidea) finner vi arten heggspinnmøll. Den er kjent for mange i det sørlige Norge siden vi stedvis har store forekomster av hegg. Disse treklyngene blir totalt innkapslet i et grått og dødbringende nett og medfører nakne trær. Ved Østensjøvannet har vi en god del hegg, og i begynnelsen av juni startet møllen med å spise seg inn i bladverket. I skrivende stund ser det ikke ut til at omfanget er i nærheten av det vi så for bare at par år tilbake, men alle oppfordres til å gå inntil å ta en titt på fenomenet når dere passerer neste hegg.

Ideer til ytterligere lesning:

<http://nn.wikipedia.org/wiki/Heggspinnmøll>

<http://www.toyen.uio.no/fagene/zoologi/insekter/norlep/>

(her må du søke på artsnavnet: Yponomeuta evonymella i databasen)

Foto: Leif-Dan Birkemoe

Oppsummering av årsmøtet 25. mars 2009

Årsmøtet i Østensjøvannets Venner fant sted på Skullerudstua 25. mars 2009.

Amund Kveim gjennomgikk årsberetningen for 2008 som deretter ble godkjent (<http://www.ostensjovannet.no/forening/referater/>). Foreningens kasserer Leif-Dan Birkemoe gjennomgikk resultat- og balanseregnskap. Regnskapet ble godkjent. Ordstyrer gjennomgikk revisors beretning.

Styret for 2009–2010 fikk følgende sammensetning:

Leder:

Amund Kveim

Styremedlemmer:

Audun Brekke Skrindo

Eirik Wærner

Finn Arnt Gulbrandsen

Leif-Dan Birkemoe (nestleder/kasserer)

Tore Nesbakken (sekretær)

Tove Andersen

Varamedlemmer:

Jan Muribø

Johan Mollatt

Liv Sommer Holmen

Paul Fekjær

Som revisor fortsetter BDO Noraudit Oslo DA v/ statsautorisert revisor Knut Nyerrød.

Valgkomité:

Tore Nesbakken (leder), Gunnhild Riise og Laila Amundsen

Etter at de ordinære årsmøtesakene var ferdigbehandlet, viste Trond Strømdahl bilder fra Femundsmarka og en kort film fra sin eventyrlige reise med Lars Monsen i Alaskas villmark.

Østensjøvannets Venner takker våre annonsører som gjør det mulig å utgi Sothøna.

 HYDRO TEXACO RYEN Enebakkveien 135, 0680 Oslo Tlf. 22 19 17 26 • Fax: 22 68 14 81 Vaskemaskin E-mail: hydrotexacoryen@netcom.no	 T.M. Bergersen A.S. Keramiske fliser Butikk/utstilling Åpningstider: Man-Fre: 09-17 • Tor: 09 - 19 • Lør: 10-15 Enebakkveien 123, Pb. 218 Manglerud, 0612 Oslo. Tlf: 23 30 49 00, Fax: 23 30 49 01
OPPSAL APOTEK ditt Alliance apotek Mandag-Fredag 09.00-17.00 Lørdag 09.00-14.00 Haakon Tveters vei 94, 0686 Oslo – Tlf. 23 12 68 80	Motor Forum AS Oslo Mitsubishi - Chevrolet Fiat - Alfa Romeo Østre Akervei 62 - Tlf. 23 05 36 00
LAMBERTSETER UR & OPTIKK Synsundersøkelse Briller • Kontaktlinser Tlf.: 22 28 02 41	 Selskapsmat Tlf. 22 67 64 90
	 JØLSTAD begravelsesbyrå Abildsø - Grorud senter Grefsen - Holtet - Kalbakken Smestad - St.Hanshaugen 22 79 77 00 (24 timer) www.jolstad.no
 Manglerud Senter Tlf.: 22 26 34 07 / 920 69 963	 MATHUSET Jacobs PÅ HOLTET TLF. 22 28 58 58 FAX 22 28 58 68 KJØBERSTADVEI, 145, 1378 OSLO
 GLASS EKSPERTEN HENTER OG BRINGER BØLER SENTER Bølerlia 2 Tlf 2226525	MENY MANGLERUD MANGLERUD SENTER Åpningstider: Tlf.: 22 75 77 00 Man. fre. kl. 8-20 Fax.: 22 75 77 01 Lørdag kl. 9-18
BARRA <i>Når du skal merkes</i> Kompetansesenter for industriell produktmerking og profilering BARRA AS Christinedal, Harry Fettsv. 10 Pb. 130 Bryn, 0611 OSLO Tlf. 22 76 02 02, Fax 22 27 12 55 post@barra.no, www.barra.no	 Langtidsvirkende og effektiv ANTI – PERSPIRANT STOP 24 virker hemmende på svettekjertlene og reduserer svetteutsondringen Fås på apotek som roll-on, spray og krem A/S Den norske Eterfabrikk, Bøler Tlf.: 22 78 26 00

Østensjøvannets Venner takker våre annonsører som gjør det mulig å utgi Sothøna.

BERGERSEN VANN og VARME a.s. Autorisert rørleggermester Ryenstubben 7, 0679 Oslo Tlf. 22 76 70 20 • Fax.: 22 76 70 01 E-post: bjorn.bergersen@bergersenvv.no	DROGSETH Blikkenslageri AS Verkseier Furulundsvei 22 Tlf.: 22 32 32 50 www.drogseth.no	life HELSEBODEN Oppsal Senter, Tlf. 22 27 87 40 Lambertseter Senter Tlf. 22 74 77 12
KNUT GLASSMESTER® FURULUND A/S Lambertseter - Cecilie Thoresensvei 5 c, 1153 Oslo Stort utvalg i glassmestertjenester og innramming Tlf.: 22 28 04 90 E-post: post@furulund.no - www.furulund.no	 OBOS Som medlem har du alle fordelene Tlf.: 22 86 55 00	
TA EN OPTISK SYNSPRØVE for briller og kontaktlinser Bøler Brillesenter & Ur A/S Vi mottar for reparasjon alle typer stuer, veggur og gulvur Bøler Senter Tlf. 22 26 22 68	JERNA Oppsal OPPSAL SENTER Tlf.: 400 04 250 Åpent: Ma-fre. 10-18 (lør. 10-16)	Ingus biloppretting & lakking as Bilskadesenteret på Ryen Ryensvingen 2-4 ing A, 0680 Oslo Tlf 23 06 05 00 • Fax. 23 06 05 01

HÅNDVERKSBYGG AS

Tømrmester og Entreprenørforretning
 Byggemelding/Prosjektering
MESTERHUS
Høyenhallvn 2, 0667 Oslo
 Tlf.: 23 12 71 70
 www.handverksbygg.no

**NYBYGG - TILBYGG
 REHABILITERING**

Malermester Harald Askautrud A/S

Tlf. 22 57 84 70 Faks 22 57 84 65

- ★ Inn- og utvendig malerarbeid
- ★ Tapetsering
- ★ Gulvbelegg
- ★ Konsulentbistand

 Malermester MLF
 – fagkunnskap gir trygghet.

www.askautrud.no
 Kontoradresse:
 Ryensvingen 9, 0680 OSLO
 E-post: askautrud@askautrud.no

*25. mai 2009 var en sandlo innom Østensjøvannet tidlig på morgenen.
Foto: Audun Brekke Skrindo*